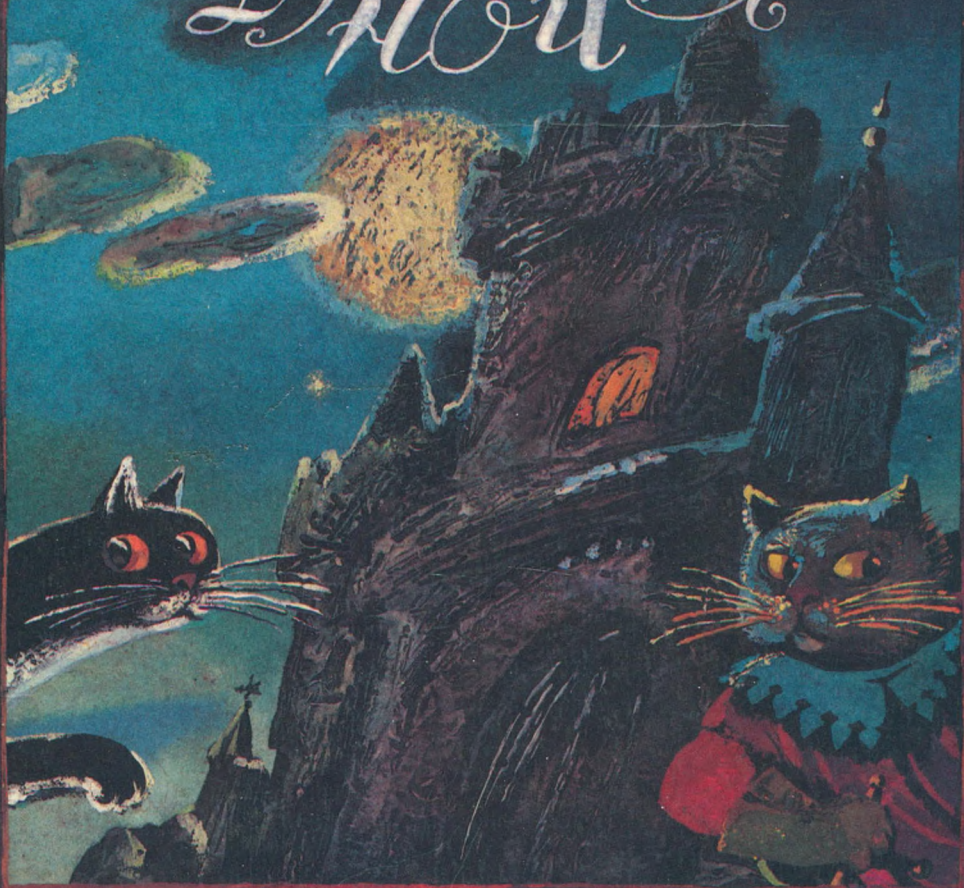

Маври Яна
Дзівосная
Ноч

Марві Яла

Дзівосная

Нюм

КАЗАЧНАЯ АПОВЕСЦЬ

МІНСК

Беларускі гуманітарны
адукацыйна-культурны цэнтр

1994

ББК 84. (4Фн)
Я51
УДК 894.541-93 + 398.2

Для дзяцей і юнацтва

Пераклад з фінскай Якуба Лапаткі

Мастак Алена Каравай

Пераклад зроблены з выдання:

Kissojen taikayö

© Marvi Jalo, 1983

First published by Tammi Publishers, Helsinki

Кніга фінскага пісьменніка Марве Ялы знаёміць маленькіх чытачоў з прыгодамі дзяўчынкі Ханні і яе сяброў — ката Кіссы і сабакі Мусці — у чарадзейным каціным каралеўстве.

Я 8940541000 - 94
ISBN 985-6012-02-3

©Пераклад. Я.Лапатка, 1994
©Ілюстрацыі. А.Каравай, 1994

Дзівосы пачынаюцца

Гэта быў звычайны жнівеньскі вечар. І скончыўся ён як звычайна. Ханна пайшла на кухню, выпіла з мамай два кубачкі мятнай гарбаты і крыху пачытала на ноч новую кнігу, якую падаравала ёй цётка да дня нараджэння. Потым памылася, пачысціла зубы і пайшла спаць.

— Дабранач, дачушка, — усміхнулася маці.

У пакоі стаяў таямнічы прыцемак, хоць была толькі палова дзевятай. Спаць не хацелася, бо хто ж на канікулах кладзецца так рана? Дый колькі іх

засталося, тых канікул? Вось скончыцца жнівень, і хутка зноў у школу. Ханна ўздыхнула, захінулася ў халаднаватыя прасціны і моцна зажмурыла вочы. Але сон не прыходзіў. Зіхоткая поўня вісела далёка над ускрайкам лесу, і галіны яблыняў за вакном здаваліся чорнымі, як вуголле.

Ханна перакруцілася з боку на бок і прыслухалася. Вось прыйшоў з кароўніка татка. Следам за ім у хату, напэўна, хацеў праскочыць і Мірры, бо з сэнцаў пачулася прыглушанае мяўканне. Потым тата сказаў:

— Што гэта такое з катом? Толькі што прасіўся на вуліцу, а цяпер зноўку ў хату лезе. Штосьці ён зрання носіцца, як учадзелы.

— Выкінь яго на вуліцу. Сёння там цёпла, хай паначуе на двары, а то ў хаце нікому спаць не дасць усю ноч,— адказаў мамін голас.

— Кці-кці-кці! — паклікаў тата, і ягоная хада спынілася насупраць дзвярэй у Ханніну спальню.

Ханна села на ложку.

— Тата! — гукнула яна.— Няхай Мірры пераначуе ў мяне.

Бацькава постаць узнікла ў дзвярах, і чорны кот шмыгануў з-пад ног у пакой.

— Ён табе не дасць спаць усю ноч,— сказаў тата.— Лепей няхай бы начаваў на вуліцы.

— Не-не, я вазьму яго да сябе ў ложак. Я тут зраблю яму цёпленькае гняздзечка.

Ханна разгладзіла каля сценкі прасціны, і тата

пасадзіў на іх ката. Кот адразу скруціўся абаранкам і соладка замуркатаў.

— Ну, глядзі, можа, і праўда, так будзе лепей, — сказаў тата. — А калі што якое, дык выкінь яго за вакно. Дабранач!

Тата шчыльна зачыніў дзверы, і ў пакоі зноў зрабілася цёмна, толькі ля самай падлогі прабівалася вузенькая палоска святла. Ханна прыслухалася. Усё было ціха. З кухні даносіліся прыглушаныя галасы бацькоў. Ханна шчасліва пацёрлася носам аб яд-вабістую чорную поўсць. Як добра, што Мірры тут! У пакоі так цёмна, а месяц на вуліцы свеціць такім мярцвяным святлом, што, здаецца, у паветры вось-вось пачнуць лётаць прывіды і здані.

Раптам Мірры сеў у сваім гняздзе. У змроку цьмяна свяціліся белыя панчохі на ягоных лапках і белы нагруднік.

— Мірры, давай спаць! — шапнула Ханна і аццярожна паглядзіла ката па спіне. Але Мірры не паслухаўся. Ён прайшоў уздоўж ложка, скочыў на падваконне і сеў сярод кветак. Ягоныя залаціста-жоўтыя вочы нешта вызіралі на двары.

— Мірры! — Ханна падняла галаву ад падушкі і агледзелася. — Мірры, хадзі сюды! Мірры, Мірры!

Кот павярнуў галаву і паглядзеў на дзяўчынку.

— Мірры! — пагардліва прамовіў ён. — Ці ж можна так называць катом?

Ад здзіўлення Ханна ажно разявіла рот. Няўжо гэта сказаў Мірры? Але ж у пакоі нікога болей

няма. Ханна ашаломлена села на ложку. Мірры старанна мыўся лапкай. Ягоны позірк зрабіўся болей прыязны, дый увесь пагляд неяк змяніўся.

— Усё праўда. Мы, каты, таксама можам размаўляць,— сказаў ён, нібыта адгадаўшы Ханніны думкі.— І нічога дзіўнага ў тым няма. Раз на тысячу год...

— Што? — здзіўлена спытала Ханна.

— Слухай уважліва. Я кажу: раз на тысячу год, калі на небе свеціць самая вялікая поўня, людзі могуць разумець гаворку жывёл. Ты што, не ведаеш гэтага? Вось сёння і ёсць гэтая ноч.

— Ага,— сказала Ханна і болей уважліва паглядзела на Мірры.

— Мне не хацелася б гаварыць усяго, таму што...— тут Мірры панізіў голас і падазрона скасавурыўся на дзверы.— Падсунься бліжэй, бо гэта вельмі важная таямніца.

Ён прылёг паміж гаршкоў з кветкамі і пачакаў, пакуль Ханна падсунецца бліжэй да яго. Каб было не так страшна, Ханна прыхапіла з сабою ляльку і трымала яе пад пахай.

— Тое, што я табе зараз скажу,— вельмі важная таямніца,— ужо зусім ціха прамовіў Мірры.— Я не адкрыў бы яе нават табе, але мне патрэбная твая дапамога. Мы павінны прабрацца ў царства Кхатці і выратаваць прынцэсу Кісху. І зрабіць гэта можна толькі гэтаю ноччу, іначай нам давядзецца чакаць яшчэ тысячу год. Я кажу *нам* — гэта значыць, ка-

цінаму народу. І выпраўляцца ў дарогу трэба як мага хутчэй. Ну, што скажаш? Ты пойдзеш са мной?

— Я...— нясмела пачала Ханна.

— Ты згодная! Дзякуй! — рашуча сказаў Мірры, хоць Ханна яшчэ і не выказала сваёй згоды. Наадварот, яна хацела сказаць, што мама з татам нікуды не пусцяць яе пасярод ночы.

— Але ж Мірры...— паспрабавала была запырэчыць Ханна.

— Мірры! Цьху, цьху, цьху і яшчэ раз цьху! Я ж, здаецца, прасіў, каб ты мяне так не называла! Маё імя Кісса, Кісса, а ніякі не Мірры! Кожнага ката трэба называць Кісса! І я не дазволю!..

— Цішэй, бо пачуюць,— Ханна паднесла палец да вуснаў.

— Панавыдумлялі тут усялякіх міррачак, мурачак, мусікаў, пупсікаў...

Кісса яшчэ пэўны час нешта злосна буркатаў, натапырыўшы хвост, і поўсць на ягонай спіне стаяла дубам.

— Ну, добра...— нарэшце прамовіў ён.— Але не называй мяне болей Мірры, ні котачка, ані коцік, бо гэта вялікая абраза прыстойнаму кату. А я прыстойны кот! Я лаўлю мышэй, дзе толькі можна! Хоць куды лягчэй і прыемней было б увесь час есці фарш, якім частуе мяне твая маці. Ты, дарэчы, магла б неяк намякнуць ёй, што каўбаса, якую яна прыносіць мне з лаўкі,— вельмі паганая! У ёй зашмат перцу, а прыстойны кот...

— Я скажу, скажу,— перапыніла яго Ханна.— Але што ты казаў пра прынцэсу?

— А-а-а-а... пра прынцэсу... Сапраўды, я крыху захапіўся.

І ўжо спакойным голасам Кісса распавёў Ханне ўсю гісторыю ад самага пачатку. А перад усім паведаміў, што атрымаў ад свайго дзядзькі з кацінага царства пасланне, у якім, слова ў слова, пісалася.

«Высокашаноўны сыне маёй пляменніцы!

Вастры свае кіпцюры, бо на цябе ўпаў наш выбар. Чакаю цябе каля Паваленай калоны. Прыходзь не пазней, чым поўня падымецца да сярэдзіны неба.

Твой дзядзька Кіссах."

— А куды цябе выбралі і навошта? — шапнула Ханна.

— Як навошта? Каб выратаваць прынцэсу, вядома,— адказаў Кісса.— А гэта такі вялікі гонар, што адмовіцца проста немагчыма! Калі я не пайду, кацінаму народу давядзецца чакаць яшчэ тысячу гадоў, а тады будзе позна.

— Калі так, дык трэба ісці,— пагадзілася Ханна.

— Але гэта будзе небяспечнае падарожжа,— сказаў Кісса і неспакойна варухнуў хвостом.— Паслухай мяне.

І Кісса расказаў Ханне гісторыю тысячагадовай даўнасці. Яго вялікасць Кісса Кіссулі, кароль усіх катоў, і чароўная прынцэса Кісха збіраліся пажаніцца. Падрыхтоўка да іхняга вяселля цягнулася не

адзін месяц. Было абвешчана, што ў дзень вячання кароль Кіссулі скажа сваёй нявесце магічнае Слова, якое дазваляе валодаць усім светам. І вось у прызначаны дзень да каралеўскага палаца з усіх канцоў зямлі пачаў збірацца народ.

— У каралеўскіх сутарэннях стаялі поўныя дзежы смятаны,— Кісса аж прыцмокнуў ад задавальнення,— сталы ламаліся ад розных прысмакаў. Хор лепшых катой-певуноў развучваў вясельныя песні. Нічога не прадвяшчала бяды, але раптам парк вакол каралеўскага палаца ахапіла полымя. Чорныя стаўбуры дыму засланілі сонца, і ўсё навокал пацямнела, як ноччу. Усе кінуліся хто куды, а калі полымя ўдалося нарэшце патушыць, выявілася, што прынцэса Кісха знікла.

— Як знікла? — крыкнула Ханна.

— А так. Прынцэсу выкралі прама з пакою, дзе сярброўкі рыхтавалі яе да вяселля.

— Хто ж...

— Вялікі Кхатці,— прыдушаным голасам адказаў Кісса.— Кхатці, здзічэлы кот, якога шмат гадоў назад выгналі з кацінай дзяржавы. Ён выкраў прынцэсу, каб выведаць у яе магічнае слова, якое дае ўладу над светам. І прынцэса дагэтуль яшчэ пакутуе ў яго ў палоне.

Кісса павярнуў галаву і зірнуў у вакно.

— Трэба зараз жа выходзіць,— сказаў ён.— Выратаваць прынцэсу можна толькі сёння, раней чым на небе згаснуць ранішнія зоркі. Апранайся хутчэй!

Не кажучы ні слова, Ханна нацягнула швэдэр і абула гумавыя боцікі. Пакуль яна апраналася, Кісса нервова соўгаўся з кута ў кут.

— Вазьмі яшчэ свой дажджавік і кішэнны ліхтарык,— загадаў ён.

— Гэта ў сенцах. Мама з татам могуць пачуць.

— Вазьмі, будзе холадна!

Ханна паслухмяна выслізнула са спальні ў сенцы. Там панавала непраглядная цемра. Дзяўчынка вобмацкам знайшла вешалку, намацала свой непрамакальны плашч і пачала прабірацца да століка, на якім ляжаў кішэнны ліхтарык. Раптам маснічына ў яе пад нагою рыпнула — гэтак прарэзліва, што ў жылах ажно застыла кроў. Ханна на хвіліну знерухомела з выцягнутаю наперад рукой, але ўсё было ціха.

Яна борздзенька ўхапіла ліхтарык і вярнулася ў спальню.

— Хутчэй, хутчэй, прыспешваў Кісса.— Адчынай вакно!

Ханна надзела плашч, паклала ліхтарык у кішэню і падышла да вакна. Рыпнулі завесы, у пакой уварвалася свежае паветра.

— Хутчэй, хутчэй,— мармытаў кот.— І так ледзь не палову ночы прабалбatalі.

— А раптам Мусці забрэша? — спыталася Ханна.

— А каб цябе! — вохнуў Кісса.— Я й забыўся на гэтую кудлу! Яшчэ гэтага нам не хапала!

— Я паспрабую што-небудзь прыдумаць,— па-

абяцала Ханна.— Тым болей, што будка ад нас далёка, каля варот.

Ханна саскочыла ў кветнік і азірнулася. Вакно чарнела высока над ёй, і дзяўчынка падумала: «Цяпер мне ўжо ніколі не вярнуцца дадому і не залезці назад». Але трэба было дзейнічаць.

— Кісса! — паклікала яна. Ката не было. Ханна разгублена азірнулася, і ў гэтую хвіліну з-за вугла выскачыў вялізны чорны цень і кінуўся да яе.

Шчаслівая зорка

Ханна ледзь не закрычала ад жаху. Яна ўжо раскрыла рот, але тут жа зразумела, што крычаць не трэба. Гэта ж быў Мусці! Усяго толькі Мусці, а ніякая не здань і не пачвара. Проста пільны вартавы сабака пачуў шум пад вакном у Ханны і прыбег паглядзець, што там робіцца.

— Мусці! — паклікала Ханна.— Мусці, сабачка, хадзі сюды!

Мусці замахаў хвастом, пачаў лашчыцца і лізаць Ханне рукі. Ён хацеў папрасіць прабачэння за тое,

што так напалохаў сваю маленькую гаспадыню.

— Ціха, Мусці, ціха...— прашаптала Ханна.

Тут Мусці заўважыў у двары ката і хацеў быў кінуцца за ім, але Ханна ўхапіла яго за аброжак і не пусціла.

— Мусці, сядзі ціха,— загадала Ханна.

— Ну, што я табе казаў? — прашыпеў Кісса з-за яблыні.— Мы тут праз яго толькі губляем час.

Кісса распушыў хвост і выгнуўся дугой.

— Яго гладзь, не гладзь — розуму ў яго не прыбавіцца...

— Нам лепей прайсці за кароўнікам,— перапыніла яго Ханна.— Мусці, супакойся. Не трэба ганяцца за Кіссам.

Мусці зрабіў выгляд, быццам такая нязначная асоба, як Кісса, яго не цікавіць.

Ханна перабегла цераз двор і схавалася за кароўнікам. Ніхто нічога не пачуў і не прачнуўся. На двары былі толькі Ханна, Мусці і Кісса.

— Ну, што будзем рабіць? — спытала дзяўчынка.

— Трэба зараз жа выпраўляцца ў дарогу,— адказаў Кісса і непрыязна скасавурыўся на Мусці. Кат было відавочна не даспадобы, што сабака так добра выконвае свае абавязкі.

— Дарога няблізкая, трэба ўзяць каня.

— Каня? Ты хочаш узяць Тахці?!

— О-о-о! Тахці! Тахці — значыць зорка. Ён будзе нашай шчасліваю зоркай. Зорка Тахці прынясе нам шчасце!

— А калі тата раптам даведаецца? — астудзіла яго Ханна.

— Тысяча сабак! — пагардліва фыркнуў Кісса.— За мной!

Кісса задраў хвост і з важным выглядам рушыў да загона, дзе стаялі коні. Ханна павагалася і пайшла следам, а за ёю паспяшаўся Мусці.

— Куды вы сабраліся? Што кажа Кісса? Чаму Тахці — шчаслівая зорка? Навошта ён вам? — сабака сыпаў пытаннямі так хутка, што словы блыталіся і налазілі адно на адно.

Мусці быў вельмі задаволены, што можа размаўляць. Ханна пагладзіла сабаку па галаве. Яе ўжо зусім не дзівіла, што Мусці загаварыў.

— А я... ведаеш, я... я паеду з вамі! — Мусці прыйшоў у захапленне ад гэтай думкі і радасна закружыў вакол Ханны.

Кісса, пачуўшы гэтыя словы, ажно падскочыў. Ягоны хвост злосна ўстапырыўся:

— Што я чую?! Ні ў якім разе! Не, не, не і яшчэ тысячу разоў не! Цьху!

Ханна не ведала, што сказаць. Каб неяк выйсці з няёмкага становішча, яна паспешліва адчыніла загон і паклікала Тахці. Кісса ўскочыў на вароты. Ён нешта мармытаў і злосна варушыў вусамі.

— Якая ганьба!.. Сабака — са мною?!.. Гэта ж усім катам на смех!.. Мяне ж засмяюць!..

Пад высокімі бухматымі ялінамі нехта завару-

шыўся. Потым застукалі капыты. Ханна паклікала яшчэ раз, і стары конь, не спяшаючыся, падышоў да агароджы. Ён здзіўлена заміргаў соннымі вачыма і паклаў сваю доўгую пысу на жардзіну. Мусці сядзеў з такім пакрыўджаным выглядам, што Ханна пашкадавала яго.

— Паслухай, Кісса, а чаму б нам і праўда не ўзяць Мусці з сабой?

— Яшчэ чаго? — злосна зашыпеў Кісса.

— Ну, праўда, чаму б вам мяне не ўзяць... вазьміце мяне, — з надзеяй у голасе папрасіў Мусці. — Я ўмею вартаваць, я ўмею брахаць, я ўмею капаць норы, я ўмею ганяць катой...

— Цьху на цябе! — закрычаў Кісса. — Ты ўмееш толькі брахаць без сэнсу.

— Ну добра ж! — Мусці пагрозліва зірнуў на ката. — Значыць, толькі брахаць? Дык вось я зараз і забрашу, ды так, што ўсе прагнуцца. А тады паглядзім, які з гэтага будзе сэнс.

Але Кісса ўжо не звяртаў увагі на пакрыўджанага сабаку. Ён паклаў пярэднія лапы Тахці на лоб у тым месцы, дзе ярка бялела вялікая пляма, падобная да каметы, і ўжо наважваўся быў прамовіць заклінанне, але пачуўшы апошнія словы, зноў ускочыў на вароты і злосна ўтаропіўся на сабаку.

— А я зараз абавязкова забрашу, — з асалодаю паўтарыў Мусці. — Ды так забрашу, што прачнецца гаспадар, і мы паглядзім, як ты выправішся ў сваё падарожжа.

— Ды ўжо ж, гэтка разумнік, як ты, сапраўды на такое здольны,— прашыпеў Кісса.— Вось яшчэ на маю галаву!

— А ўсяго толькі і бяды, што ўзяць мяне з сабой,— задаволена сказаў Мусці. На катова абурэнне ён не звяртаў аніякай увагі.

Ханна засмяялася і сказала:

— Кісса, ну, што тут зробіш, мы вымушаныя ўзяць Мусці з сабой. Вы лаецца, а час ідзе.

— Якая розніца! Куды мы яго дзнем? Я сяду табе на рукі, а ён? Месца на кані яму ўсё роўна не хопіць!

— Хопіць! Не бойся, хопіць мне месца! А калі не хопіць, дык я зараз...

— Цішэй, дурань!

Кісса задумаўся.

— Добра,— нарэшце сказаў ён і ўсміхнуўся.— Паедзеш з намі, але цябе трэба паменшыць.

— Як паменшыць? Навошта? — утаропіўся на яго Мусці.

— Вось дурань! Каб табе хапіла месца на кані. Ну, Ханна, выводзь Тахці, нашу шчаслівую зорку. Пара ў дарогу.

Ханна завяла Тахці за кароўнік, і там конь апусціў галаву да зямлі, а Кісса паспешліва паклаў пярднія лапы яму на белую зорачку і пачаў заклінанне.

Мусці скрывіўся і пагардліва паглядзеў на ката. А Кісса ўрачыста прамовіў:

Конік Тахці, зорка з неба,
Цуда сатварыць нам трэба:
Каб паехаў Мусці з намі,
Хай блыхою дурань стане.

Пачуўся ціхі срэбны звон, і Мусці знік. Ханна здзіўлена агледзелася. Сабакі не было.

— А...а...а, Мусці? Дзе Мусці?

— Тут я, тут! — голас Мусці чуўся недзе зусім побач, але яго нідзе не было бачна. Кісса аж зайшоўся ад смеху.

— А ён цяпер ростам з блыху! — зларадна затрос вусамі кот. — З сабачую блыху!

— Сабачую блыху?!

— Нічога, гэта яму не пашкодзіць. — Кісса крактаў ад смеху і выціраў вочы лапамі. — Ну, а зараз мы можам спакойна... Ай! Што такое! — Кісса раптам з усяе сілы заматляў хвостом і пачаў, як шалёны качацца па зямлі.

— Чортаў цюцька! — шыпеў ён, і вочы ў яго гарэлі нядобрым жоўтым агнём. — Не кусайся! Кажу табе, не кусайся! Каб цябе!

Ён скробся заднімі лапамі, круціўся на месцы, стараючыся дабрацца да нейкага нябачнага ворага.

— Блохі! На мне! *На мне!*... — злосна шыпеў ён.

— Дык, можа, паехалі? — пачуўся голас Мусці, і толькі тут Ханна здагадалася, што пад густым футрам у Кіссы хаваецца ператвораны ў блыху Мусці. Ханна засмяялася.

— Дык едзем ці што? — зноў пачуўся голас Мусці.— І не скрабіся, бо зусім закусаю. Супакойся! Я табе кажу, Кісса!

Кісса нехаця супакоіўся. Ягоны хвост дрыжаў ад знявагі.

— Добра,— прамармытаў ён.— Але сядзі ціха, бо я не пацярплю... Ханна, сядай на каня.

Кісса зноў датыкнуўся пярэднімі лапамі да цудадзейнай зоркі на ілбе ў Тахці:

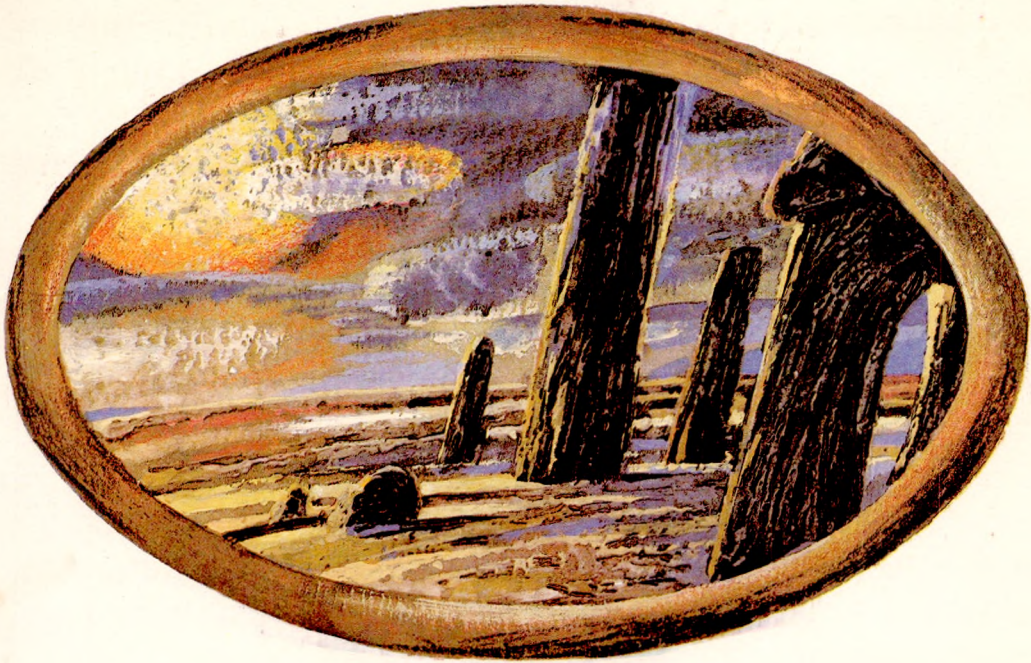
Конік Тахці, зорка з неба,
Цуда сатварыць нам трэба:
Стукні моцна капытамі,
Паімчыся разам з намі.

Зазвінелі срэбныя званочкі. Кісса ўскочыў Ханне на рукі. Грыва ў Тахці ўзвілася ў паветра, капыты адарваліся ад зямлі, і ён з месца ірвануў наўзгалопа.

Зоркі зрабіліся зусім блізкія, унізе мільгануў родны двор, але хутка і ён, і ўвесь яловы лес вакол засталіся далёка ззаду.

Цёмным дываном сцялілася ўнізе зямля, Ханна сядзела на спіне ў Тахці і трымала на руках Кіссу, а недзе пад ягоным густым футрам хаваўся Мусці.

Сустрэча ў пустэльні

Сухім, гарачым пяскам, здаецца, не было канца. Яны сцяліліся да самага небакраю і знікалі далёка-далёка наперадзе, каля сініх гор. Вецер дыхаў пякельнай гарачынёю. Часам з цемры даносіліся жаласныя крыкі птушак, але яны тут жа абрываліся і зноў наставала цішыня. Залатое праменне поўні ўтварыла адложысты мост, і Тахці, не сцішаючы бегу, кінуўся па ім уніз.

Ханна трымалася за грыву абедзвюма рукамі. Яна спрабавала была загаварыць з Кіссам, але той,

раззлаваны сваркаю з Мусці, не адказваў. Ён моўчкі выцягваў шыю, каб лепей бачыць наваколле і не прамінуць патрэбнага месца.

— Там! — раптам закрычаў Кісса.— Вунь яны, Паваленыя калоны!

Ханна паглядзела, куды паказваў Кісса, і сапраўды разгледзела далёка наперадзе некалькі старых калонаў. Як чорныя свечкі яны высіліся па краях разбуранага, напалову засыпанага пяском храма.

Каб не праскочыць далей, Тахці ўпёрся нагамі ў зямлю і з шумам праараў пясок капытамі. Ён трасянуў грываі, а Кісса ў тое ж імгненне саскочыў на зямлю і кінуўся да руінаў. Ханна паспяшалася следам, баючыся згубіць яго з вачэй.

Кісса спыніўся і прыслухаўся. Ханна таксама стаіла дыханне. І амаль адразу аднекуль пачуліся нейкія таямнічыя гукі.

— Дзядзька ідзе,— шапнуў Кісса.

З-за калоны паказалася цёмная постаць. Гэта быў вялікі паласаты кот. Шырокія чорна-шэрыя палосы рэзка выдзяляліся ў месячным святле. Ён падышоў бліжэй і, не павітаўшыся, строга спытаў:

— Навошта ты прывёў чалавека?

Ён зірнуў на Ханну суровымі залаціста-зялёнымі вачыма.

—Шаноўны мой дзядзечка Кіссах! — адказаў Кісса з такою пакорлівасцю і пачцівасцю, што Ханна ажно дзіву далася.— Без чалавечае дапамогі нам не абысціся.

Ты ж ведаеш, што мне трэба пранікнуць у пячору...
Дзеля гэтага я і ўзяў яе.

Ветліва схіліўшы галаву, стары кот павітаўся з Ханнай, і пільна азірнуўшыся па баках, павёў падарожнікаў па лабірынце калонаў, які вёў да яго патаемнага сховішча.

— Вы павінны дзейнічаць як мага хутчэй,— сказаў дзядзька, калі яны прыйшлі на месца.— Вас ніхто не бачыў?

— Ніхто,— адказаў Кісса.

— Ну, тады...

Але дзядзька не дагаварыў, бо яго перапыніў вельмі знаёмы нашым сябрам голас:

— Авохці мне! Вось паспаў дык паспаў!

Дзядзька Кіссах натапырыўся і спалохана азірнуўся.

— Што гэта?

А той самы голас прамовіў зноў:

— Мы што, ужо дабраліся? Клянуся кацінымі вусамі, у гэтае поўсці не так ужо дрэнна!

Кісса пачаў злосна чухаць лапаю тое месца, адкуль чуўся голас. Выгляд у яго быў такі збянтэжаны, што Ханна ледзьве стрымлівала смех.

— Гэта нічога, дзядзечка, гэта... гэта...— Кісса разгублена торгаў вусамі.— Нічога такога, усё ў парадку... Гэта проста... проста... сабачая блыха...

— Сабачая блыха?

— Ну, мне... прыйшлося ўзяць з сабою сабаку... І каб ён... Ну, каб гэтага сабаку, значыць, паменшыць, я ператварыў яго ў блыху...

— І дзе ж яна, гэтая сабачая блыха?

— Ды тут, у мяне ў поўсці, — вінавата прашаптаў Кісса.

Дзядзька Кіссах пастараўся надаць свайму голасу як мага больш цвёрдасці і зрабіць выгляд, быццам нічога асаблівага не адбылося. Але ўбачыўшы, як час ад часу ў старога ката торгаецца галава, Ханна зразумела, што падзея вельмі яго ўсхвалявала.

— Ну-ну, — сказаў Кіссах, — і якая ж карысць будзе з гэтай тваёй блыхі ў царстве Кхатці?

— Сабака будзе пільнаваць нашага коніка, нашу Шчаслівую Зорку, — хуценька адказаў Кісса. — Ад гэтага залежыць наш поспех. Ворагі не павінны ведаць, што ў нас ёсць чарадзейны конь.

— Добра, — згадзіўся дзядзька. — Чаго-чаго, а шпегаў у іх, сапраўды, хапае.

І на хвіліну ўсе знерухомелі, прыслухоўваючыся. Але ўсё вакол было ціха, нават птушак было не чуваць. Толькі зоркі па-ранейшаму зіхацелі ў чорным небе, ды паміж хмаркамі павольна плыў месяц.

Стары кот пакруціў галавой і сказаў:

— Месяц ужо высока. Мой сыне, ці ведаеш ты, як выканаць сваю галоўную задачу?

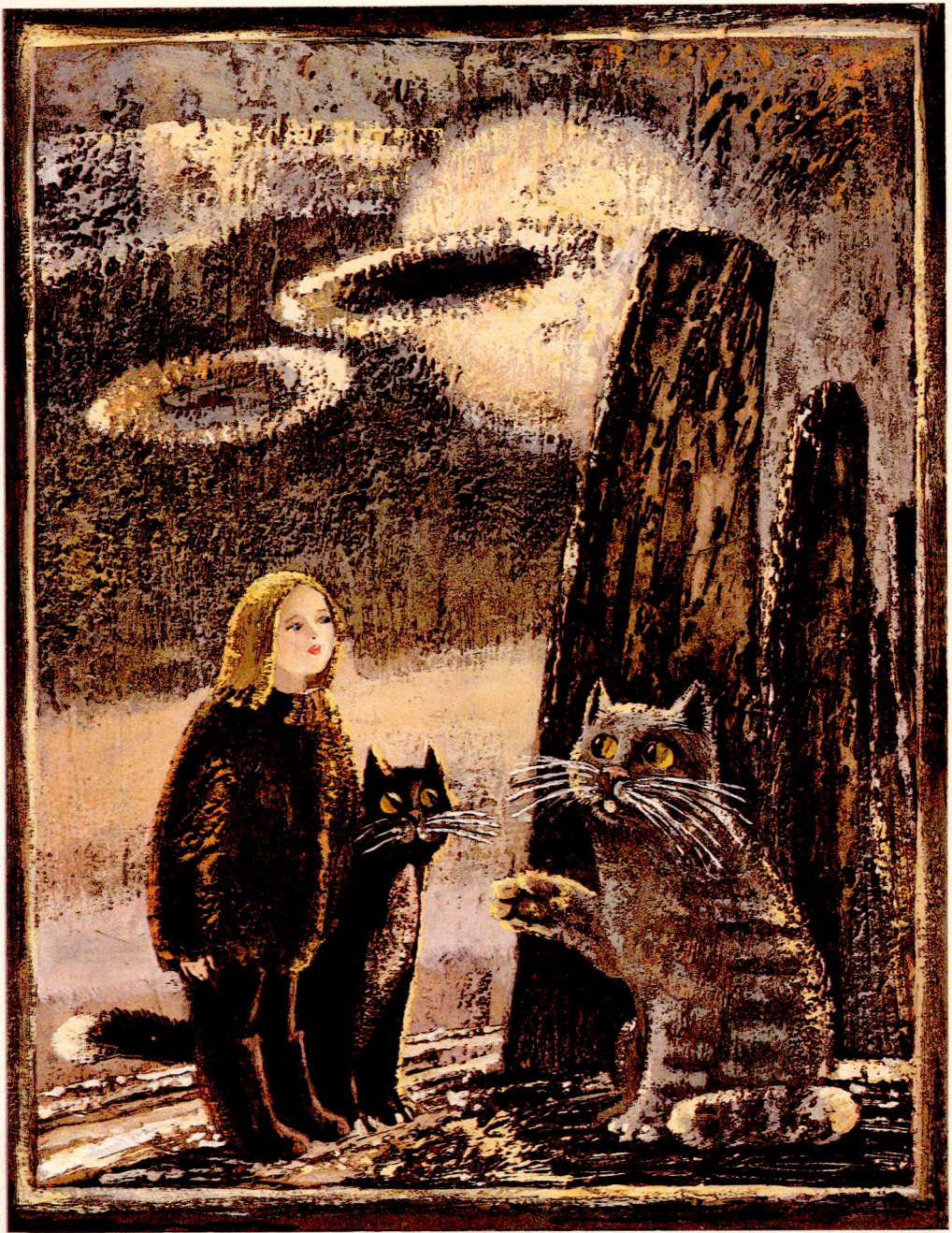
— Вядома! — адказаў Кісса.

— Вядома, — паўтарыў стары кот і паглядзеў на Ханну. — А чалавек ведае?

— Я не паспеў яшчэ нічога сказаць.

— Тады гэта зраблю я.

Паласаты кот натапырыў вушы і падазрона аг-

ледзеўся. Потым, падышоўшы да Ханны, сеў побач і таямнічым голасам пачаў:

— Мой пляменнік сказаў, што ты згадзілася дапамагчы нам вызваліць прынцэсу з няволі. Але ты павінна ведаць, што яе турма вельмі далёка ў гарах, на самым краі зямлі Кхатці.

Ханна паківала галавою.

— Ну, што ж, дзякуй, калі ты згодная. Вы ўсё павінны зрабіць гэтую ноччу. Але падарожжа да гораў Кхатці — вельмі небяспечнае. І раней, чым вы туды выправіцеся, вам трэба будзе здабыць маленькі гарлачык. Знайсці яго вы зможаце на Падводнай выспе. А каб выбрацца з сутарэнняў Мёртвае крэпасці, вам давядзецца ісці праз патаемны ход...

— Ніколі не чула пра падводную выспу, — здзіўлена прашаптала Ханна.

— Шмат гадоў таму яна знікла ў марской глыбіні, і толькі горныя вяршыні выступаюць цяпер над вадой. Іх пільна сцерагуць, і таму выбірацца вам трэба будзе ў такім месцы, дзе вас зусім не чакаюць і дзе ніхто не вартуе, а значыць — з марской глыбіні. Я дам табе сакрэтную карту Мёртвай крэпасці. І ўсе дзверы адчыняцца перад табой, калі ў цябе будзе Чырвоная Кропля.

— Чырвоная Кропля? — ціха паўтарыла Ханна.

Дзядзька Кіссах устаў, зноў пільна зірнуў па баках, і, не кажучы ні слова, знік за вялізнымі каменнымі глыбамі.

Ханна здзіўлена зірнула на Кіссу, але той зася-

роджана чухаў бок і нешта мармытаў сабе пад нос. У святле месяца Ханна ўбачыла, што па той бок руін стаіць Тахці.

Дзядзька-кот ціха кашлянуў. Ад нечаканасці ў Ханны ажно ёкнула сэрца. Яна і не пачула, калі стары кот вярнуўся. Кіссах падаў ёй скрутак, загорнуты ў тканіну.

Яго пляменнік спыніў барацьбу з блыхой-Мусці і таксама падышоў бліжэй. Вусы ў яго аж варушыліся ад цікаўнасці. Ханна павольна разгарнула тканіну, і на далоні ў яе заблішчаў каштоўны камень — цёмна-чырвоная кропля на залатым ланцужку. Нібыта жывы, каменьчык сваім цяплом грэў Ханне далонь.

— Чырвоная Кропля! — зачаравана прашаптаў Кісса.

— Надзень ланцужок на шыю, — параіў стары кот. — Гэты камень адчыніць перад табой усе дзверы і зберажэ цябе ад няшчасцяў. Ворагі не адолеюць цябе, пакуль з табою будзе Чырвоная Кропля. І яна дапаможа табе знайсці правільную дарогу ў змрочных лёхах Мёртвае крэпасці.

Сказаўшы гэта, ён падаў Ханне невялічкі мяшэчак на шнурку. У ім ляжаў пакет са старой пажайцэлай паперы.

— Разгорнеш толькі ў Мёртвае крэпасці, — ціха сказаў стары кот. — І беражы яго, бо калі згубіш, вы можаце ўжо не вярнуцца назад.

Стары кот змоўк і ўважліва назіраў, як дзяўчынка старанна хавае пад швэдэрам пакет і Чырво-

ную Кроплю. Усе прыціхлі. Тады стары кот сказаў:

— Ну, пара! Хай вас бароніць і дапаможа вам Чырвоная Кропля!

Месячнае святло залатою іскрай бліснула ў ягоных вачах, і стары кот знік у густым ценю за калонамі. Кісса адразу ўстаў, і, скочыўшы цераз разбітую калону, прыглушаным голасам крыкнуў Ханне:

— Рушылі!

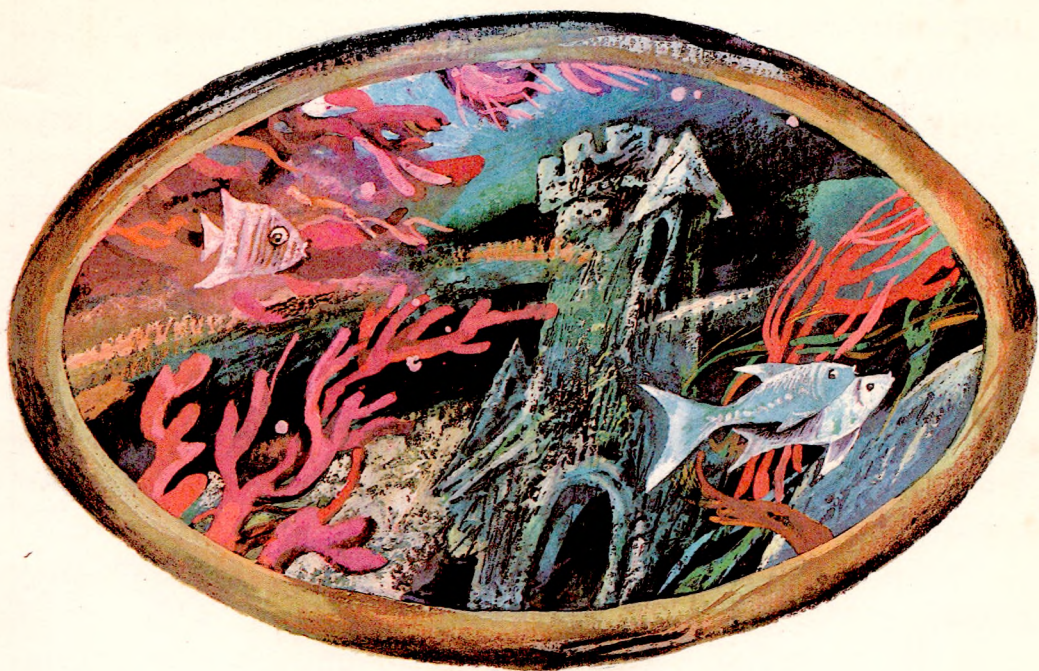
Ханна ўскараскалася на кавалак разбуранага мура і села вярхом на Тахці. А Кісса, паклаўшы лапы на белую хвастатую зорачку, прамовіў:

Конік Тахці, зорка з неба,
Цуда сатварыць нам трэба:
Стукні моцна капытамі,
Паімчыся разам з намі.

Тахці заіржаў, нецярпліва затупаў нагамі, чакаючы, пакуль Кісса залезе яму на спіну, а тады — ірвануўся наперад, і пустэльна замільгала пад яго капытамі.

У чорным небе зіхацелі зоркі, а вецер прарэзліва свісцеў у вушах.

Падводная выспа

Белагрывыя хвалі адна за адною кідаліся на бераг, лізалі пясок доўгімі языкамі і з шумам каціліся назад. Па-над шурпатымі скаламі вісеў начны змрок, і толькі гучнае рэха прыбою будзіла начную цішыню. Тахці рэзка спыніўся ля самай вады, і пясок глуха зарыпеў у яго пад капытамі. Ханна саскочыла долу і ўгледзелася ў марскую далячынь.

— Дзе гэтая Падводная выспа? Я нічога не бачу,— сказала яна Кіссу, які па-ранейшаму сядзеў на

шырокай спіне ў Тахці, не жадаючы пэцкаць лапы ў мокрым пяску.

— Не разумею, чаму на ўсякія такія справы заўсёды выбіраюць мяне, — капрызліва прамовіў Кісса, прыжмурваючы вочы. — Я, увогуле, разумею, што вада — гэта добра: яна патрэбная раслінам, яна патрэбная, каб было чаго піць, але мне не хацелася б мачыць у ёй свае арыстакратычныя лапы...

— Што, прыехалі?! — раптам крыкнуў Мусці з-пад цёмнага кашачага футра. — Ну, нарэшце ўжо я зноў ператваруся ў сабаку! А то мне абрыдла нюхаць гэты кашэчы смурод...

— Кашэчы смурод?! — пакрыўджана паўтарыў Кісса. — Ну, то чакай!

І ён пачаў раз'юшана чухаць лапаю тое месца, адкуль даносіўся Мусціеў голас. Ён так захапіўся паляваннем на ненавіснага паразіта, што страціў раўнавагу і — паляцеў кулём у пенныя хвалі. Узняўся цэлы фантан пырскаў, і Кісса, як апараны, выскачыў на бераг.

— Вылазь! Ану, вылазь, баязлівец! — раз'ятрана шыпеў Кісса. — Вылазь, я табе пакажу, што значыць сапраўдны кот!

Ён скакаў, фыркаў і куляўся, спрабуючы вытрасці Мусці з-пад мокрай поўсці.

— Супакойся! — спыніла яго Ханна, здымаючы з сябе плашч. — Хадзі сюды і давай памяркуем, як дабрацца да гэтай Падводнае выспы. Чоўна ж нідзе няма.

— Свой плашч пакінь тут. Мяшэчак і Чырвоная Кропля на месцы?

— Усё тут,— Ханна памацала пад швэдэрам.

— Ну, тады паехалі! Чортаў сабака!

Кісса падвёў каня да вады, і Тахці нізка нахіліў галаву, каб кот мог дастаць да белай каметы на ягоным ілбе. Паклаўшы на яе лапы, Кісса прамовіў:

Конік Тахці, зорка з неба,
Цуда сатварыць нам трэба.
Хай марская глыбіня
Не палохае каня.

Ханна адчула, як марская вада заліваецца ёй у рот. Усё навокал зрабілася цёмнае і мокрае, і валасы распушыліся вакол яе галавы мяккім воблакам. Яна агледзелася. Ні Кіссы, ні Тахці нідзе не было. Бераг апусцеў, і толькі плашч ляжаў на светлым пяску цёмнай плямай. Новая хваля накрыла яе з галавою.

— Спускайся ніжэй,— недзе зусім блізка не скажаў, а неяк дзіўна прабулькаў Кісса.— Хутчэй, іначай хвалі зноў выкінуць цябе на бераг. Лезь Тахці на спіну.

Ханна баязліва ступіла некалькі крокаў наперад, зайшла глыбей у ваду і зноўку агледзелася. Паблізу Ханна ўбачыла вялікую рыбіну. Яна кружляла вакол дзяўчынкі і глядзела на яе сваімі вялікімі вачыма. Тоўстую рыбіну пысу ўпрыгожвалі даўжэзныя вусы.

— Кісса, гэта ты! — радасна выгукнула Ханна.

— Ну, вядома, я. А дзе Мусці? Гэты паразіт усё яшчэ вісіць на мне? Буль... буль... буль...

Рыбіна павяла хвастом, і Ханна ўбачыла ў яе на баку доўгую рыбу-прыліпалу. Каля вялізнага каменя, парослага водарасцямі, пагойдваўся прыгожы марскі канёк.

«Гэта ж Тахці!» — здагадалася Ханна. Яна павольна і плаўна, нібыта ў сне, прайшлася па дне, села на коніка верхі, і той адразу рушыў прэч ад берага, у цёмную таямнічую глыбіню. Рыба-кот кінула спробы вызваліцца ад прыліпалы і паспяшалася за імі. Невялікія чародкі серабрыстых рыбак, што трапляліся ім па дарозе, палахліва кідаліся ў розныя бакі.

— Гэта ж трэба — гэтулькі ежы плавае! — узрушана выгукнула рыба-прыліпала.— А я такі галодны. Можа паловім рыбкі?

— Ты глядзі, каб цябе ніхто не злавіў,— адказаў кот.— Тут і табой паснедаць ахвотнікі знойдуцца.

Прыліпала збянтэжана змоўкла, і на тым размова перапынілася. Часам насустрач трапляліся невялікія касякі рыб, потым над імі праплыў велізарны скат. Ён быў такі вялікі, што заслانیў сабою ўвесь месяц. Прыліпала нервова тарганулася.

— Ціха ты! — сказала рыба-кот.— І маліся свайму сабачаму богу, каб нам не трапілася мурэна, ці барракуда, ці рыба-меч, а то яшчэ горш...

— Мурэна? — спалохана спыталася прыліпала і мацней прысмакталася да кацінага боку.— Рыба-

меч?! А яны не з'ядуць нас? Навошта ты ператварыў мяне ў прыліпалу? Не мог ужо зрабіць з мяне акулы...

— Во-во,— засмяўся кот,— сапраўды, можна было б. Бо што ў цябе, што ў акулы — усё адно мазгі з гарошыну. Буль... буль... буль...

— А я вось табе зараз усе вусы павыдзіраю, брыдка-кая ты жывёліна!

— Змоўкні, разумнік! Буль... буль... буль...

Яны спускаліся ўсё глыбей, водарасцяў вакол рабілася ўсё меней, усё радзей насустрач трапляліся рыбы. Марское дно строма абрывалася ў цёмную глыбіню. Месячнае святло тут зусім аслабла, і Ханна засмуцілася, бо зусім нічога ўжо не магла разгледзець. І ўсё ж у чорнай вадзе быў невялікі прасвет, быццам аднекуль свяціў маленькі ліхтарык. Ханна не адразу здагадалася, што гэта свеціцца зорачка на лбе ў Тахці. Тут да Ханны падплыла рыба-кот:

— Глядзі ўважліва,— прашаптала яна.— Крый божа нам заблудзіцца! Трымайцеся марскога шляху. Ён вядзе на Падводную выспу.

У цьмяным святле Тахціевай зорачкі Ханна ўбачыла ўнізе шырокую дарогу, брукаваную светлымі каменнымі плітамі. Насустрач зрэдку трапляліся вялізныя страшныя рыбіны і нейкія цёмныя пачвары. Але, трапіўшы ў святло хвастатай зоркі на Тахціевым ілбе, яны ўсе адразу спалохана кідаліся прэч. Ад непрагляднай цемры і магільнае цішыні Ханне

зрабілася страшна, але яна намацала пад швэдэрам цёплую Чырвоную Кроплю, і яе страхі адразу зніклі.

Нарэшце марскі шлях зноў павёў угору, і Ханна з палёгкай уздыхнула. У месячным святле зноўку замільгалі серабрыстыя рыбкі. І абапал дарогі з'явіліся вогненна-чырвоныя каралы.

— Сядзі ціха,— папярэдзіў Ханну кот.— Апёкі ад вогненных каралаў вельмі небяспечныя, чалавек ад іх можа нават памерці.

Ханна спалохана падцяла ногі, але вогненныя каралы засталіся ўжо ззаду. Замест іх дарогу цяпер абступалі галінастыя і зорныя каралы. А далёка наперадзе сярод каралаў паказаліся лёгкія каменныя калоны.

— Ну вось, амаль прыехалі,— паведаміў Кісса.— Хутка ўжо будзем у горадзе.

Нарэшце яны падплылі да горада. Магутныя гарадскія муры дзе-нідзе ўжо разваліліся ад старасці. Брукаваныя вуліцы разбягаліся ў розныя бакі, а плошчы кішэлі марскімі зоркамі і рознакаляровымі рыбкамі. Марскія чарапахі ленавата веславалі маленькімі ножкамі.

Порстка вільнуўшы хвостом, Кісса павярнуў налева, на вузенькую вуліцу. З абодвух бакоў на ёй высіліся змрочныя старыя руіны, ляжалі вялікія валуны, што павыпадалі з муроў.

— Гэта мёртвая крэпасць,— здушаным голасам сказаў Кісса.

Прывідныя каменныя гмахі нібыта ціха пагойд-

валіся ў зыбкім святле поўні. Шырокія проймы вокнаў і дзвярэй чарнелі, як разяўленыя пашчы казачных пачвараў. І праз гэтыя чорныя дзіркі бясстрашна сноўдала безліч стракатых рыбак. Крэпасць стаяла на схіле падводнай гары.

Раптам Кісса спыніўся і насцярожана натапырыў вусы.

Мёртвая крэпасць

На некалькі хвілін Кісса аб нечым задумаўся і потым рашучай хадою рушыў да чорнай адтуліны ў скале. Па вузкім праходзе, высечаным у гары, яны прайшлі ў нейкі вялікі пакой. Яго асвятлялі слабыя промні, што падалі аднекуль зверху. Ханна ціха ўздыхнула. Ёй было страшна. Ёй было страшна, і калі яны йшлі па цёмным праходзе, і цяпер, калі апынуліся тут, у гэтым змрочным пакоі-пячоры, і яна моцна абняла Тахці за шыю.

— Прыехалі! — абвясціў Кісса.

Ханна выпрасталася. Вада даходзіла ёй да шыі. Дзяўчынка са здзіўленнем агледзелася і ўбачыла, што з расколіны ў скале струменіцца цьмянае святло. Падарожнікі былі ў прасторнай пячоры; падлога тут была выцелена вялікімі каменнымі плітамі. Вакол ціха плёскалася цёмная вада. У пячоры не было ніводнай жывой істоты.

— Мы цяпер на ўзроўні мора, — сказала рыба-кот, плюхаючы хвостом па вадзе. — Мы прайшлі сюды патаемным праходам, што ідзе з другога боку Мёртвае крэпасці. Тут няма варты, бо вада нікому не дазваляе прайсці гэтым шляхам. Але далей пачнуцца варожыя пасты. Мы павінны быць вельмі ацярожныя.

Марскі конік павярнуў галаву, рыба-кот падплыла да яго, кранула плаўніком бліскучую камету на лбе і прамовіла:

Конік Тахці, зорка з неба,
Цуда сатварыць нам трэба.
Ты застанешся каньком,
А я стану зноў катом.

Ва ўсе бакі пырснулі кроплі вады і, калі Ханна працёрла вочы, выявілася, што яна па-ранейшаму сядзіць на спіне ў марскога канька, а ў пячоры замест дзвюх рыбін стаіць Кісса і ашалелы ад радасці Мусці. Тахці так і застаўся марскім каньком.

— Ура! Я — гэта зноў я! — радаваўся Мусці.

— Ну, а цяпер наверх, — сказаў Кісса, не звяр-

таючы ніякай увагі на сабакаву мітусню.— Трэба выходзіць зараз жа, мы не павінны губляць ні хвіліны.

Тахці мякка падплыў да краю падлогі, і Ханна саскочыла з яго.

— Тахці будзе чакаць нас тут,— сказаў Кісса.— А Мусці застанеца вартаваць яго. Чуеш, Мусці? Гэта вельмі важная справа. Глядзі, каб ніхто не зачапіў зоркі на ягоным ілбе. І свае лапы таксама трымай ад яе падалей.

— Я павінен тут вартаваць? Адзін? А вы пойдзеце? А калі я хачу з вамі?

— Ты звар'яцеў?..

Кісса злосна натапырыў поўсць на загрыўку, а Мусці ашчэрыўся. Ханна рашуча спыніла сварку:

— Мусці, ты павінен заставаца тут і вартаваць каня. Ад Тахці залежыць усё. І калі з ім што-небудзь здарыцца — нам канец. Табе нельга выходзіць адсюль ні на хвіліну. І глядзі, каб сюды ніхто не пранік, асабліва каты.

— Каты,— пагардліва выскаліўся Мусці.— З вялікім задавальненнем паганяў бы каго-небудзь з кашэчага племя!

— Паспрабуй толькі крануць мяне сваімі лапамі! Ух, ты, дзежка з рыбнымі недаедкамі!

— Хопіць, пайшлі!

Кісса нехаця рушыў следам за Ханнай, а Мусці з яшчэ большаю неахвотай застаўся ў пячоры. Ён сеў на камень і доўга глядзеў ім услед, пакуль Ханна

і Кісса не ўзбраліся да вузкага лазу ў сцяне і не зніклі ў расшчыліне.

Кісса на хвілінку прыпыніўся.

— Лесвіца пачынаецца ў пакоі за вялікай жалезнаю брамай, — шапнуў ён Ханне. — Нам трэба прабрацца туды, каб нас ніхто не заўважыў. А калі мінём лесвіцу, дык будзе ўжо ўсё роўна, заўважаць нас або не, бо з намі Чырвоная Кропля.

І Кісса так шпарка пабег па лесвіцы, што Ханна ледзьве паспявала за ім. Яе сэрца шалёна калацілася. А праход рабіўся ўсё вузейшы і вузейшы, і нарэшце ёй давялося ўжо праціскацца бокам, выціраючы з каменных сценаў халодную вільгаць. Неўзабаве яна страціла Кіссу з вачэй, а калі, цяжка дыхаючы, выбралася з вузкае шчыліны, ледзьве не наступіла яму на хвост. Кісса стаяў каля самага выхаду.

— Там варта, — амаль нячутна шапнуў кот.

Ханна выцягнула шыю і асцярожна вызірнула з-за каменнай пліты. Перад ёю была вялікая зала. На каменнай падлозе сядзелі шасцёра катоў, і адзін з іх вастрыў кіпцюры аб закраек драўлянае лавы. Каты пра нешта ціхутка гаманілі паміж сабою. Справа ад іх на ўсю сцяну былі высокія жалезныя дзверы! Яны былі шырока расчыненыя, і праз іх у пакой магутным патокам улівалася святло.

— Ты павінна прабрацца да гэтых дзвярэй, — сказаў Кісса на вуха дзяўчынцы. — Калі дойдзеш, дакраніся да іх Чырвонаю Кропляй, і тады ніхто ўжо не зможа патрапіць у крэпасць, і крапасная варта

таксама пра нас нікому ўжо не паведаміць, бо яны няздольныя выбрацца адсюль падводным шляхам.

— А калі й за дзвярыма будзе варта?

— Яе нельга выпускаць з крэпасці, каб не ўзнялася трывога. Іначай мы не зможам дабрацца да гары Кхатці. Вялікі Кхатці ведае, якая сённяя ноч.

Яны сцакалі яшчэ крыху, але ніводзін вартавы не пакінуў пакоя. Наадварот, праз Жалезную браму ў залу ўвайшоў яшчэ адзін вузкапысы, з чорнымі плямамі, кот. У лапах ён нёс нейкую вялікую пасудзіну. Усе вартавыя адразу ўскочылі і пачалі з яе сёрбаць.

— Прыдумаў, — шапнуў Ханне Кісса. — Я іх забяблю. Бачыш вунь тыя маленькія дзверцы злева? Я пабягу туды, а ты чакай тут. Як толькі яны кінуцца даганяць мяне, ты бяжы да Жалезнай брамы і хутчэй дакранайся да яе Чырвонаю Кропляй.

Не дадаючы больш ні слова, Кісса пайшоў прэч.

Тым часам вартавыя ўжо напіліся малака і, задаволеныя разваліўшыся, сядзелі вакол пустое пасудзіны. Раптам з крэпасці пачуліся крыкі. Яны былі такія жахлівыя, што ў Ханны ажно кроў застыла ў жылах. Вартавыя насцярожана замёрлі, потым прагучала нейкая кароткая каманда, і ўсе каты зніклі за дзвярыма.

Ханна хуценька вылезла з цеснага сховішча і падбегам кінулася праз залу. Вартаўнікоў нідзе не было. Ханна спынілася перад высокімі дзвярыма і намацала на шыі Чырвоную Кроплю. Дзверы былі

такія магутныя, што ў Ханны, напэўна, не хапіла б ніякае сілы, каб скрануць іх з месца. Але яна хуценька дакранулася да дзвярэй Чырвонаю Кропляй, і іх цяжкія палавінкі, нягучна рыпнуўшы, пачалі паволі збліжацца. Застылымі вачыма Ханна глядзела на Жалезную браму. Палавінкі брамы сыходзіліся ўсё бліжэй і бліжэй, нарэшце шчоўкнуў замок, і дзяўчынка засталася адна ў змрочнае зале.

Але куды дзеўся Кісса? Ханна хуценька падышла да маленькіх дзвярэй і асцярожна іх адчыніла. За дзвярыма пачыналася вузкая галерэя, але Кіссы там нідзе не было. Ханна задумалася. Што рабіць? Чакаць тут ці ісці па калідоры? Кісса нічога не казаў ёй пра гэта. Тады дзяўчынка ўзгадала пра мяшэчак, які вісеў у яе на шыі. Дзядзька Кісах казаў, што, знайшоўшы маленькі гарлачык, яны даведаюцца, што рабіць далей. Ханна выцягнула з-пад швэдэра мяшэчак і развязала яго. У мяшэчку ляжала складзеная ў некалькі столак, пакамечаная па краях паперка. Дзяўчынка асцярожна разгарнула яе і паспрабавала прачытаць, што на ёй напісана. Зрабіць гэта аказалася не так лёгка, бо ў пакоі была амаль поўная цемра. І ўсё ж Ханна разгледзела, што на паперцы намалёваная нейкая схема, а пад ёю няроўнымі літарамі напісана:

«Паглыбляйся глыбей, выпрастай рукі наперад і ідзі ў самую цёмную цемру, закрый свае вушы ад стогнаў і вочы ад зданяў, і не кожнаму, хто прапануе дапамагчы, адкрывай сваё сэрца.»

Дзіўныя словы. Ханна нічога не зразумела. Мож, Кісса што-небудзь змог бы тут разабраць? Але яго няма...

— Кісса, дзе ты? — ціхенька гукнула Ханна, але ў адказ не пачула ні гуку.

Асцярожна, на пальчыках, яна дайшла да канца галерэі і прыціснулася спінаю да сцяны. Адсюль пачыналася некалькі лесвіц, якія вялі ў розныя бакі. Ханна пастаяла ў роздуме. «Калі Кісса не прыйшоў, я павінна шукаць гарлачык сама», — вырашыла яна.

Дзяўчынка рашуча падышла да самай асветленай лесвіцы і яшчэ раз зірнула на схему. На схеме былі пазначаныя дзесяць лесвіцаў і доўгі калідор. Тоненькая сіняя стрэлка паказвала налева. Ханна падняла галаву ад паперкі і паглядзела ў той бок. Левая лесвіца знікала ў цемры, яна была самая цёмная з усіх. Густы пыл пакрываў яе прыступкі, са столі і сцен звісала бруднае павуцінне. Адразу было відаць, што ўжо шмат гадоў туды не ступала нага чалавека. Няўжо ёй давядзецца туды пайсці? Ханна разгублена стаяла перад лесвіцаю. Раптам ціхі шлах перапыніў яе невясёлыя думкі. Ад дзвярэй да яе кінуўся чорны кот. Мільгануў знаёмы белы нагруднік.

— Кісса! — узрадавалася Ханна. — А я ўжо хацела ісці адна! Дзе ты быў?

Кісса перавёў дых:

— Уцякаў ад ахоўнікаў. Але адзін мяне ўсё ж убачыў. Цяпер яны ведаюць, што мы тут.

— Авой-авой! Што ж рабіць?

— Што? Ісці наперад! Яны нам нічога не зробіць, пакуль з намі Чырвоная Кропля. Ты зачыніла Жалезную браму? Добра. Цяпер яны не змогуць папярэдзіць Вялікага Кхатці. Ух, стаміўся... Ляцеў, як ад сабачай зграі.

— А калі ахоўнікі нас не пусцяць?

— Вядома, яны будуць старацца, — згадзіўся Кісса. — Але ў нас ёсць карта. Дарэчы, ты ўжо глядзела яе? Што там?

— Тут напісана: *«Паглыбляйся глыбей, выпрастай рукі наперад і ідзі ў самую цёмную цемру, закрый свае вушы ад стогнаў і вочы ад зданяў, і не кожнаму, хто прапануе дапамагчы, адкрывай сваё сэрца»*, — прачытала Ханна. — Ты ведаеш, што гэта значыць?

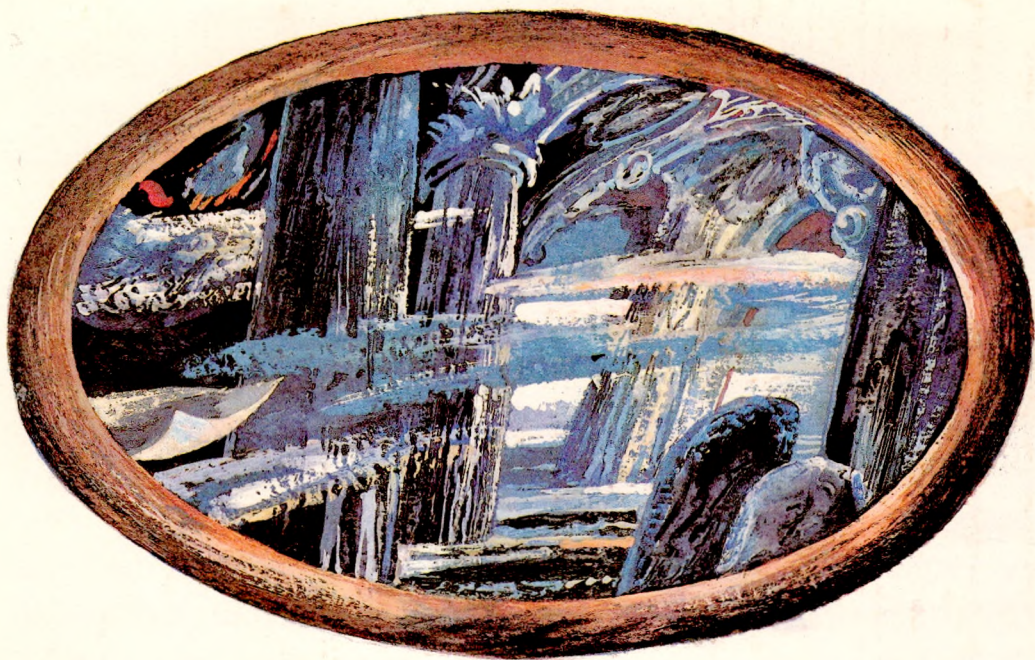
Кісса доўга сядзеў у роздуме.

— Паглыбляйся глыбей... Значыць гарлачык недзе ў нетрах гэтай скалы. А астатняга я і сам не разумею... Але галоўнае — не баяцца! Наперад, і ніякі сабака не саб'е нас з дарогі!

— На карце пазначана гэтая лесвіца, — сказала Ханна, паказваючы на цёмную, запыленую лесвіцу, спрэс пакрытую павуціннем.

— Ну, вядома, зноў мне давядзецца пэцкаць свае лапы! — уздыхнуў Кісса.

Ён злосна ашчэрыўся і кінуўся ў запыленае павуцінне на цёмнае лесвіцы. Ханна рушыла за ім, моцна сціскаючы ў руках паперку з планам.

Белая кацьяна

Вінтавая лесвіца спускалася ўсё глыбей у нетры скалы. Ханне здавалася, што яны прайшлі ўжо некалькі кіламетраў, а канца ўсё не было. Кісса ўвесь час маўчаў і, толькі калі па дарозе трапляліся бакавыя хады, зрэдку спыняўся, каб Ханна магла паглядзець у карту.

Нарэшце лесвіца скончылася, і яны апынуліся ў вельмі вялікай квадратнай зале. Яе высокую столь, аздобленую нейкімі дзіўнымі завіткамі, падтрымлівалі некалькі шэрагаў магутных калон. Падлога бы-

ла пакрытая тоўстым дываном пылу, а каля сцен стаялі два гладка абчасаныя камяні.

— А тут не так ужо й цёмна,— шапнула Ханна.

Але колькі яна ні круціла галавой, яна так і не здолела выявіць, адкуль струменіцца гэтае цьмянае святло. Яна ступіла некалькі крокаў па каменных плітах, і агромністая пустая зала азвалася гучным рэхам.

— Ты куды? — спытаўся Кісса, і рэха паслужліва разнесла ягоны голас сярод калон.

— Там, у сцяне...— Ханна паглядзела на карту і паказала пальцам за левую калону,— там павінны быць дзверы.

— Тады пайшлі.

Кісса пабег па каменнай падлозе. І Ханна заўважыла, што праз пыл на плітах праступаюць нейкія дзіўныя надпісы. Але яна не магла прачытаць ніводнага слова, бо літары, якімі яны былі напісаныя, былі падобныя на нейкі мудрагелісты арнамент. Што ўсе гэтыя надпісы значаць? Можа, гэта імёны колішніх магутных валадароў, а можа, што-небудзь яшчэ?

— Дзе гэта мы? — спыталася яна ў Кіссы, калі яны падышлі да калоны і ўзлезлі на пастаўлены ру-бам камень.

На гэтым камяні таксама нешта было напісана.

— Мы ў зале мёртвых,— адказаў Кісса і шырокім жэстам абвёў залу.— Гэта ўсё надмагільныя камяні. Раней жыхары вострава хавалі тут сваіх нябожчыкаў. А потым востраў патануў.

— Ханна ўздыхнула і пайшла следам за катом.

Магільныя камяні стаялі паўсюль. Толькі сярэдзіна залы была ад іх свабодная.

Раптам Ханна заўважыла злева за каменем кашэчы цень. Спачатку яна падумала, што памылілася, але потым напраўду ўбачыла ката з вузкаю пысай і вострымі жоўтымі вачыма.

— Кісса,— устрывожана шапнула яна.— За гэтым каменем нехта хаваецца.

— Гэта кот-ахоўнік. Яны тут з нас вачэй не будуць зводзіць.

Ханна агледзелася ўважлівей. Спачатку нічога асаблівага не кінулася ёй у вочы, але потым яна ўбачыла, як за калонай мільганула яшчэ адно злоснае кашэчае аблічча.

— Я думала, што ахоўнікі — гэта нейкія незвычайныя каты. Але гэтыя, па-мойму, нічым не адрозніваюцца...

— Каты-ахоўнікі адрозніваюцца ад звычайных катой тым, што не ўмеюць ласкава муркатаць,— адказаў Кісса, пакуль яны прабіраліся праз пастаўленыя бокам надмагільныя камяні, на якіх тоўстым слоём ляжаў шэры пыл.

Раптам, зусім нечакана, наляцеў парыў ветру. Ён быў такі моцны, што Ханна, стоячы на каменнай агароджы, пахіснулася і ледзь не паляцела ўніз. Каб не зваліцца, яна ўхапілася за камень абедзвюма рукамі, але пры тым выпусціла з рук паперку са схемай. Вецер падхапіў яе і кругамі пагнаў над магільнымі помнікамі.

— Карта! — закрычала дзяўчынка. — Кісса, лаві карту!

Яны кінуліся лавіць паперку, і Ханна заўважыла, як паміж камянёў замітусіліся цёмныя постаці катой-ахоўнікаў. Ханна з астатніх сіл кінулася на паперку і прыціснула яе да зямлі.

— Вось яна! — крыкнула дзяўчынка, ледзь пераводзячы дых.

— Як гэта? — Кісса выскачыў з-за помніка. — Вось жа яна, у мяне!

Ханна ўтаропілася на Кіссу. Кісса — на Ханну. У кожнага было па аднолькавай карце, па аднолькавым пажайцелым кавалачку паперы.

— Што ж гэта такое...

Кісса некалькі хвілін сядзеў у роздуме. Потым агледзеўся, узяў паперку ў Ханны, разгладзіў яе і сказаў:

— Нешта не падабаецца мне тут. Увесь час здаецца, што на гэтых могілках недзе хаваецца сабака.

Ханна паклала паперкі на каменную пліту і пачала ўважліва іх разглядаць. Паперкі былі зусім аднолькавыя: аднолькавыя схемы, аднолькавыя незразумелыя словы, напісаныя старой вяззю: «Паглыбляйся глыбей...»

— Ніякай розніцы, — сказала Ханна.

Кісса недаверліва паглядзеў на карты.

— Так ужо ніякай? Ты ўпэўненая?

— Упэўненая! Тут рысы і там рысы... Чакай! Тут сказана: «Закрый вушы ад усіх заклікаў...» А мне

здаецца... здаецца, што там сказана... як гэта... «ад стогнаў»!

— Дай сюды! — Кісса схапіў паперку і пачаў параўноўваць таксама.— Малайчына! У адной так, а ў другой гэтак. Значыць, гэтая — фальшывая.— І ён шпурнуў сваю паперку, нібыта яна апякала яму лапы.

— Не кожнаму адкрывай сваё сэрца...— падазрона прамармытаў кот.— А табе не здалася?..

— Лепш хутчэй пойдзем адсюль,— сказала Ханна. Яна зноў трымала ў руках разгорнутую карту.— Пойдзем. Нячыстае тут месца.

Яны выбраліся з могільніка і рушылі да шырокіх дзвярэй, адкуль у крэпасць спускаўся шырокі ход. Але раней, чым рушыць па ім, Кісса спыніўся. Яму падалося, што аднекуль чуюцца галасы. Ён насцярожана напружыў слых і ўвесь натапырыўся. Ханна знерухомела таксама. І тады яна пачула... Да іх даляталі прыглушаныя стогны.

— Пойдзем далей,— шапнуў Кісса.— Не зважай на гэта. Можа, там, на могілках, цэлы дзесятак гэтых сабак-ахоўнікаў.

— Ты толькі паслухай... Здаецца, нехта плача.

Кісса крыху падумаў і неахвотна кіўнуў.

— Давай паглядзім. Зрабі праход Чырвонаю Кропляй, толькі хуценька, бо вартавыя могуць схапіць нас.

Ханна дакранулася Кропляй да халодных камянёў, і ў тую ж хвіліну цяжкая пліта бязгучна ад-

слізнула ўбок. Перад імі быў цемнаваты пакой, а ў глыбіні, ля самай сцяны, сядзела маленькае белае кацяня! Яно жаласна енчыла. Ханна анямела ад жаху.

— Зусім як прынцэса Кісха, — выдыхнуў Кісса і падышоў бліжэй. — Вочы зусім як у яе.

Кацяня зашылася ў кут, і выгляд у яго быў вельмі спалоханы.

— Не! Не! — завішчала кацяня. — Не падыходзьце да мяне!

— Не бойся. Ніхто не зробіць табе нічога дрэннага, — сказаў Кісса, уважліва разглядаючы кацяня.

— А вы... вы — не тыя?

— Якія «тыя»?

— Ну... што пасадзілі мяне сюды.

Вочы ў кацяняці былі нябесна-блакітнага колеру. Яно села і пачало разглядаць Ханну і Кіссу. Здаецца, у палонніка балела лапка, бо ён трымаў яе ля грудзей, не ставячы на падлогу.

— А-а-а... вы змо-о-о-жаце адпра-а-авіць мяне да-а-а-дому! — праякалася малое, і жывая іскра надзеі ўспыхнула на яго вузкім твары. — А-а-а дзе ахо-о-о-ўнікі?

Кісса паглядзеў на Ханну.

— Мы яшчэ не выканалі галоўнай задачы. Што будзем...

— Вядома, нам трэба забраць небаракі з сабой! — усклікнула Ханна і пагладзіла кацяня па спіне. — Не бойся, маленькі ты мой. Мы не пакінем цябе ў гэтай вязніцы.

— Але ж нам трэба мець вольныя рукі,— прамармытаў Кісса, не гледзячы Ханне ў вочы.

— Вазьміце мяне, вазьміце! — папрасілася кацяня. Ханна падняла яго на рукі і пагладзіла па спіне.

— Вядома, мы возьмем цябе, не бойся,— супакоіла малога дзяўчынка.

— Ён жа паранены,— запырэчыў Кісса.— Як ты спадзяешся здабыць гарлачык, калі гэты калека будзе з намі? А з гарлачыка нельга выліць ні кроплі!

— Не такі ўжо й вялікі той гарлачык, а гэты небарака яшчэ меншы.

Ханна ласкава гладзіла малое па спіне. Кацяня задаволена скруцілася ў яе на руках, і Ханна ўжо наважылася была сказаць Кіссу, што трэба браць малое з сабой і што няма чаго тут спрачацца, як раптам... Ханна прыслухалася. Кацяня не муркатала! У яго быў задаволены і спакойны выгляд, але звычайнага ў такіх выпадках муркатання не чулася! Ханна асцярожна пасадзіла кацяня на падлогу.

— Ну, што яшчэ?

Кацяня здзіўлена круціла хвостом.

— Я думаю, што гэта... гэта адзін з тых...

Кісса пагрозліва натапырыўся.

— Таму што яно... яно... не муркоча.

— Цьху! — раз'юшана плюнуў Кісса.— Шпіёнскія штучкі! Як гэта я раней не здагадаўся!

Яны кінуліся да выхаду, а кацяня ў бяссільнай злосці драпала зямлю кіпцюрамі. Яно так злосна шыпела і плявалася, што нават смелы Кісса здрыгануўся.

Не кажучы ні слова, Ханна і Кісса пабеглі па калідоры. Сэрца ў Ханны шалёна калацілася.

— Гэтым паганцам нельга верыць ніколі,— скажаў Кісса, калі яны спыніліся перад дзвярыма.— Дзе карта? Калі ты яе згубіла...

— Не-не, вось яна.

— Аддыхаўшыся, Ханна разгарнула карту і пачала вадзіць па ёй пальцам.

— Ага... Вось гэтыя дзверы. Кісса, мы на месцы. Гарлачык там.

Ханна дакранулася да зарослых павуціннем дзвярэй, і завесы прарэзліва зарыпелі. За дзвярыма панавала непраглядная цемра. І адразу за парогам у цемру строма спускалася вітая лесвіца. Ханна спалохана паглядзела на Кіссу.

— Вось бы дзе прыдаўся ліхтарык!

Але ліхтарык быў далёка, у кішэні плашча, які застаўся на марскім беразе.

Кісса таксама спалохана паглядзеў на Ханну і недаверліва зірнуў у цемру.

— Ну, як? Зможаш прайсці? — запытаўся ён.

— Туды? У цемру? Адна?

— Так, адна.

— А куды вядуць гэтыя прыступкі? Там жа так цёмна...

Кісса спачувальна таргануў вусамі. Ханна цяжка ўздыхнула і рушыла наперад, у густую цемру. Яна ўзіралася ў цемрадзь і няпэўным голасам лічыла прыступкі:

— Адна, дзве, тры, чатыры, пяць...

На шостую прыступку за паваротам падала слабае святло, а далей зноў ішоў непраглядны змрок. Недзе цурчала вада. «Добра, што са мною Чырвоная Кропля, — падумала Ханна. — Ёсць хоць на што спадзявацца».

Яна ўздыхнула яшчэ раз і зноў рушыла наперад, у непраглядны чорны змрок. Кісса спыніў яе дотыкам лапы:

— Памятай, — шапнуў ён, — як знойдзеш гарлачык... што б там ні здарылася, з яго не павінна выцечы ні кроплі!

У глыбокім калодзежы

Ханна асцярожна лічыла прыступкі. Яна спускалася ўсё ніжэй і ніжэй, і з кожным крокам светлы квадрат у яе за спінаю ўсё меншаў, усё драбнейшаю рабілася цёмная засмучаная фігурка Кіссы. Ханна некалькі разоў спынялася, каб перавесці дых. Але ўсё было ціха, і толькі недзе побач звонка падалі кроплі ды было чуваць, як шалёна калоціцца яе сэрца. Нарэшце апошні праменьчык святла зверху канчаткова згаснуў, і наступіла непраглядная цемра. Хутчэй бы канчалася гэтая лясвіца! А можа ўжо

вось-вось? Але ногі намацвалі ўсё новыя і новыя прыступкі, і здавалася, што ім ніколі не будзе канца.

Ханна зноў на хвілінку прыпынілася, і ёй раптам так захацелася вярнуцца назад! Але што скажа Кісса? Што падумае стары мудры Кіссах? Яна памацала Чырвоную Кроплю, крыху падбадзёрылася і рушыла далей. Усё бліжэй і гучней чулася звонкая гамонка вады.

Ад каменных сцен пацягнула затхлаю вільгаццю. Што было ўнізе, яна не ведала. Ханна зрабіла яшчэ крок і... не знайшла прыступкі. Унізе нічога не было! Ханна разгублена паматляла нагою, але там напраўду не было нічога! Можна, лесвіца нарэшце скончылася? Хоць бы трошачкі было відно! Яна асцярожна апусціла нагу ніжэй і нешта намацала. Дзяўчынка павадзіла нагою сюды-туды і ўпэўнілася, што пад ёй не прыступка, а нейкая роўная паверхня. Тады яна ціхенька апусціла другую нагу і памацала вакол. Новых прыступак не было. Не сыходзячы з месца, Ханна абв'яла вакол сябе рукою, потым адарвала ад поручняў другую руку і правяла ёю па сцяне. Сцяна ішла, закругляючыся, і Ханна здагадалася, што яна на дне калодзежа.

Але дзе ж гарлачык? Ханна паволі прысела і пачала мацаць падлогу рукамі. Яна пачала ад лесвіцы. Вільготная зямля, вільготны камень. Вобмацкам яна прайшла ўздоўж калодзежнай сцяны і зноў вярнулася да лесвіцы. Гарлачыка не было. Абмацаўшы сцены, Ханна вырашыла, што гарлачык недзе ўся-

рэдзіне. На карце, якую ім даў дзядзька Кіссах, было пазначана, што гарлачык знаходзіцца менавіта ў гэтым калодзежы. Але ці тая гэта карта? Можа, ахоўнікі падмянілі яе ў вялікае зале? А можа, перахавалі гарлачык у іншае месца? «Паглыбляйся глыбей, — успомніла яна, — выпрастай рукі наперад і ідзі ў самую цёмнаю цемру».

Яна выпрастала рукі, але адчула пад пальцамі толькі вільготны каменны мур. Нічога нават падобнага да гарлачыка не было. А можа... можа — за сцяною?! Ханна намацала Чырвоную Кроплю, потым дакранулася ёю да камянёў у сцяне... І раптам у цемені пачуўся тоненькі жаласны галасок. Нібыта плакала малое кацяня. Ханна нясмела націснула на сцяну Чырвонаю Кропляй і адчула, што камяні падаюцца. Яна прасоўвала руку ўсё глыбей і глыбей, пакуль не адчула пад пальцамі нешта шурпатае. Гэта быў маленькі гліняны гарлачык. Гарлачык быў зусім невялікі і памяшчаўся ў яе на далоні. У яго былі два вушкі і накрыўка.

Дык вось ён, гэты таямнічы сасуд, дзеля якога яна забралася ў гэтыя нетры! Няўжо ад такога звычайнага гарлачыка залежыць выратаванне прынцэсы?! Ханна прытулілася да лесвіцы і задумалася, як ёй лепей выбірацца наверх. Калі ў адной руцэ трымаць гарлачык, другой можна намацваць прыступкі... Яна ступіла на першую.

Нечакана ў роце ў яе перасохла, аж вусны патрэскаліся, так моцна ёй захацелася піць. Горла было

таксама ўсё сухое. Яе мучыла невыносная смага, ёй пякло ў роце, сушыла ў горле, у яе трэскаліся вусны. Ханне здавалася, што яна ўжо ніколі не здолее падняцца па стромае лесвіцы, калі не пап'е халоднага малака. А недзе ў цемры так спакусліва цурчала і булькатала вада!

Але вады нідзе не было. Земляная падлога раптам высахла, і на сценах не засталася ніводнае кроплі. А вада цурчала, струменілася дзесь зусім побач, і Ханна ўзгадала, што дзядзька Кіссах казаў нешта пра малако. У гарлачыку павінна быць малако! Свежае халаднаватае малако, ад якога смага знікне адразу, ужо з першым глытком! Ну, што здарыцца, калі яна зусім трошкі пап'е з гарлачыка? Усяго адзін маленькі глыток! Ханна пачала ліхаманкава абмацваць пасудзіну, збіраючыся зняць накрыўку. Яна ўжо адчула цудоўны, непараўнальны смак малака на патрэсканых вуснах. Здавалася, нават каменныя сцены ўздыхнулі з палёгкай. І раптам Ханна схамянулася і ад страху ледзь не выраніла гарлач. Што яна робіць? Што казаў Кісса? Што б ні здарылася, ніводная кропля не павінна выцечы з гарлача. А ёй да смерці хочацца піць!

Ханна адчула праз вопратку цяпло Чырвонае Кроплі. У распачы яна дакранулася да каменьчыка пальцамі і... адразу адчула палёжку. Пякуючая смага знікла, і Ханна крок за крокам пачала падымацца па лесвіцы. Па дарозе яна яшчэ некалькі разоў спынялася і кратала пальцамі Чырвоную Кроплю, бо смага

раз-пораз вярталася зноў і знікала толькі тады, калі яна зноў датыкалася да Кроплі.

Ханна ледзь не закрычала ад радасці, калі нарэшце ўбачыла светлую пройму дзвярэй і замучанага чаканнем Кісса.

— Дзе гарлач? — крыкнуў Кісса.

Але ў Ханна ўжо не ставала сілы адказаць яму. Ёй так хацелася піць, а гарлачык з кожным крокам рабіўся ўсё болей важкім. Не кажучы ні слова, яна паставіла пасудзінку і зняможана апусцілася на зямлю.

Кісса паглядзеў на яе распалены твар, перасохлыя вусны, моўчкі зняў з яе шыі залаты ланцужок і дакрануўся Чырвонаю Кропляй да Ханніных вуснаў. Смага знікла, а разам з ёй знік і пякучы боль. Ханна паціху апрытомнівала.

— Ты можаш ісці? — спытаўся Кісса спачувальным тонам.— Я не хацеў бы прыспешваць цябе, але...

— Я... крыху... яшчэ... паляжу...

Калі Ханна адпачыла, яны паспяшаліся назад, праз Мёртвую крэпасць, да пячоры, дзе іх чакалі Мусці і Тахці. Сабака спаў на ўзбярэжным камені, а трохкі воддаль на чорных хвалях ціха гойдалася галава марскога коніка. Кісса спыніўся.

— Ну, вядома, можна падумаць, што яго пакінулі тут, каб гэты небарака мог спакойна паспаць!..

Ён абышоў вакол сабакі, але «пільны» вартавы не прачынаўся. Тады Ханна ўбачыла, як кот нешта шапнуў на вуха Тахці, і не паспела яшчэ нічога

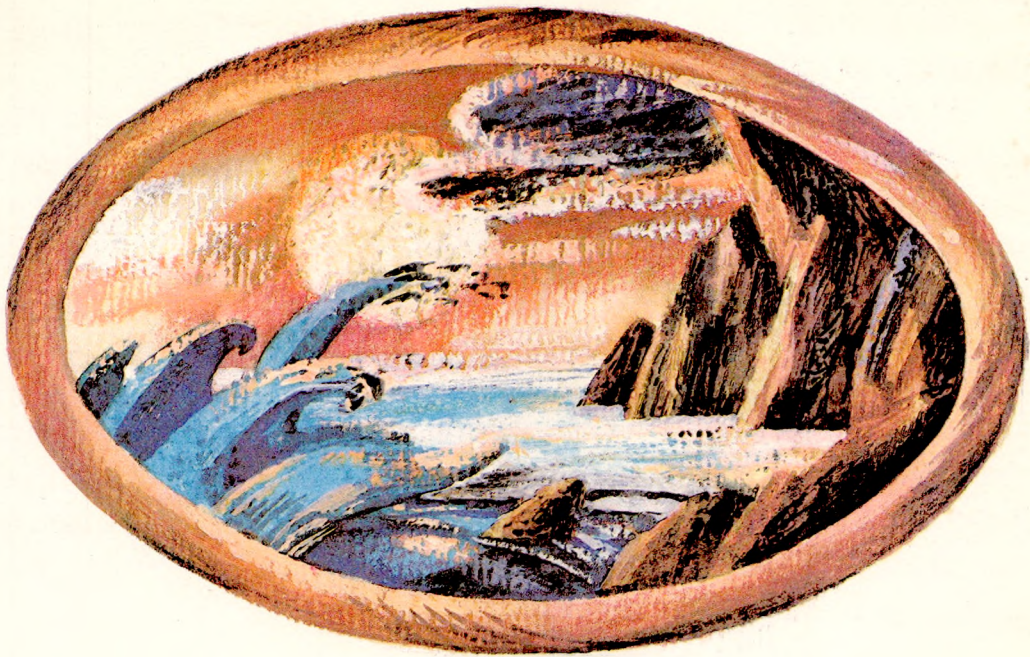
ўразумець, як апынулася на беразе адна, сціскаючы ў руках гарлачык. Праз імгненне з вады высунулася галава рыбы-ката, якая сказала:

— Хадзі сюды... буль-буль-буль... Паехалі далей.

— А дзе Мусці? Што з ім?

— Варта было б пакінуць яго тут,— адказала рыбіна.— Але ў мяне добрае сэрца... Я ператварыў яго ў каракаціцу.

У гарах Кхатці

Ханна прысела ў прыцемку пад вялікімі камянямі і ўважліва агледзела раўніну, што распасціралася наперадзе. На ёй паўсюль мігцелі маленькія агеньчыкі. А трохкі далей у самае неба ўзвышаліся чорныя абрысы гораў Кхатці. Там таксама гарэлі агеньчыкі. А ў змроку соўгаліся, варушыліся нейкія чорныя цені.

— Гэта ахоўнікі, — шапнуў Кісса.

Яны ўжо даўно сядзелі за грудамі камянёў, пакінуўшы Тахці ў схованцы непадалёк.

— Спадзяюся, ахоўнікі яго не знойдуць,— зноў шапнуў Кісса.

Мусці сядзеў раззлаваны. Ён не мог дараваць Кіссу за тое, што кот ператварыў яго ў каракаціцу. І апроч таго, калі яны плылі Марскім шляхам, Кісса наўмысна плыў так хутка, што Мусці ледзь паспяваў за ім.

— Што рабіць? — спытала Ханна.

— Мы павінны дабрацца да прынцэсы, але так, каб нас не заўважылі. Бо калі Вялікі Кхатці пра нас што-небудзь пранюхае, ён перахавае прынцэсу ў іншае месца. І тады нам ужо не хопіць часу выратаваць яе. Поўня пачынае хіліцца да небакраю, і раніца не за гарамі.

Ханна нічога не адказала.

— Трэба апярэдзіць яго...

Яны ўглядаліся ў змрок. Там няспынна гойдаліся цені. Ханна даўно ламала галаву, думаючы, як неўпрыкмет прабрацца ў горы, але прыдумаць нічога не ўдавалася. Кісса засмучана зморшчыўся.

Нарэшце Мусці прымірэнча штурхануў Ханну галавой.

— Ну што? — шапнуў ён.— Калі ўжо можна будзе паганяць катоў?

— Ціха, ты! — прашыпеў Кісса.

— Ды іх жа там ажно кішыць...

Кісса ўжо наважыўся быў сказаць свайму спрадвечнаму злосніку што-небудзь знішчальна-з'едлівае, але раптам перадумаў.

— А мог бы, дарэчы, і паказаць, як трэба ганяць катой,— нібыта сам сабе сказаў ён.

Мусці натапырыў вушы.

— А што? Даўно пара! Бо што гэта за жыццё: то спіш, то вартуеш — нудота, а не жыццё.

Кісса яго не слухаў. Ён павярнуўся да Ханны і, загадаўшы ёй надзець плашч, пачаў выкладаць свой план.

— На гэтае заданне ты пойдзеш адна,— сказаў ён.— Ніводзін кот не можа прайсці праз пячору Кхатці, а іншай дарогі да турмы, у якой сядзіць прынцэса, няма.

— А ты...

— Будзеш чакаць мяне ля ўвахода,— шэптам прамовіў Кісса.— Знайдзі там каменную пліту і чакай мяне побач.

З гэтымі словамі Кісса павярнуўся да Мусці, і яго вусны скрывіліся ў хітрай усмешцы:

— Ну што, Мусці, ты хацеў паганяць катой? Дык дагані, калі зможаш!

Ён раптам драпануў сабаку лапай па носе, ускочыў на камень і з маланкавай хуткасцю панёсся па раўніне, а за ім з гучным брэхам, забыўшыся на усё, паляцеў раз'юшаны Мусці. Мусці хацеў толькі аднаго — дагнаць і як след правучыць нахабнага ката.

Ханна асцярожна вызірнула з-за каменя. У слабым святле зорак яна ўбачыла чорную фігуру Мусці, які як апантаны насіўся па даліне, і яго злосны брэх будзіў начную цішыню. Ханна так захапілася гэтым

відовішчам, што ледзь не забылася, пра што ёй ска-
заў Кісса. Але, схамянуўшыся, яна ўзяла ў рукі гар-
лачык і кradком рушыла да ўвахода ў гару Кхатці.
На здзіў, вартавыя агні ля ўвахода не гарэлі, і толькі
ў цьмяным святле зорак Ханна ўбачыла, як у змроку
соўгаюцца каціныя постаці. Ахоўнікі не звярталі на
яе ніякай увагі. Яны неадрыўна глядзелі туды, ад-
куль даносіўся сабачы брэх. Стаіўшы дыханне, Хан-
на слізганула за вялікую пліту і пачала чакаць Кіссу.
Сабачы брэх набліжаўся. Чулася бязладная мітусня
ахоўнікаў. Яны то падбягалі да брамы, то зноў кі-
даліся ў цемру. Раптам брэх сціх. У цішыні Ханна
пачула цяжкае дыханне ахоўнікаў, іхнія вочы гарэлі
злосным зялёным агнём.

Праз хвіліну зноў усчаўся страшны гармідар. Му-
сці, як ураган, наляцеў на хеўру катоў, і тыя кінуліся
ва ўсе бакі. У тое ж імгненне за пліту, дзе хавалася
Ханна, праслізнуў Кісса.

— Кісса! Гэта ты!

— Вух, чортаў цюцька! Ледзь мяне не злавіў!

Мусці круціўся каля ўвахода. Ён не заўважыў,
куды знік Кісса, і няўпэўнена прынюхваўся. Але аду-
сюль чуўся аднолькава моцны кашэчы пах.

Нарэшце Кісса аддыхаўся.

— Пакуль ахоўнікі збітыя з панталыку, трэба ісці,
не губляючы ні хвіліны, — шапнуў ён. — Яны думаюць,
што сабака трапіў сюды выпадкова. Пакліч Мусці. Ён
павінен застацца тут, каля ўвахода. А калі гэты пага-
нец насмеліцца крануць мяне хоць адным кіпцюром...

Ханна высунулася з-за каменя і паклікала Мусці. Яна пачула, як пад Мусцінымі лапамі зашумеў пясок, і потым з цемры паказалася падрапаная сабачая пыса.

— Паслухай, Мусці,— шапнула Ханна, гладзячы сабаку па ўстапыранай поўсці.— Табе трэба застацца тут і вартаваць гэтыя дзверы. Разумееш? І глядзі, каб ніводзін кот не пранік за намі ў праход!

— А галоўнае — не храпі гэтак моцна, як на Падводнай выспе,— насмешліва дадаў Кісса.

— Што?! Ану, выходзь сюды, выходзь, я табе пакажу!

— Мусці, цяпер не да бойкі,— строга сказала Ханна.

— Дык ён жа падрапаў мяне,— паскардзіўся Мусці.— Ану, выходзь, баязлівец! Я табе!...

— Кісса, вядома, дурань, што падрапаў цябе,— сучешыла яго Ханна.— Але з гэтым мы разбярэмся потым, а цяпер ты павінен быць паслухмяным сабакам і не чапаць катоў, пакуль мы не вернемся. Зразумеў?

Мусці з бурчаннем рушыў да брамы і стаў ля ўвахода. На Кіссу ён не звяртаў ніякай увагі, і той бачком-бачком выбраўся са схованкі. Мусці вырашыў, што болей ніколі не будзе размаўляць з Кіссам.

Не губляючы ні хвіліны, Ханна і Кісса ўвайшлі ў цёмны праход, які веў у нетры гары Кхатці, і хуценька рушылі наперад. Але неўзабаве яны вымушаныя былі сцішыць хаду, бо ў Кіссы ніяк не ат-

рымлівалася ўключыць кішэнны ліхтарык, а Ханна трымала ў руках гарлачык з малаком.

Паступова ход павёў угору.

— Бачыш святло наперадзе? — шапнуў Кісса.— Відаць, хутка ўжо выйдзем на свежае паветра. Гэты ход павінен вывесці нас на схіл гары.

Нарэшце цемра крыху рассяялася: падарожнікі стаялі каля выхада з тунелю. Яны ціхенька высунуліся надвор і агледзеліся. Злева ад шырокай роўнай сцяжыны цягнуўся даволі высокі мур з шэрых камянёў. У вялікіх круглых пасудзінах гарэла смала, і яе трапяткое полымя асвятляла ахоўнікаў, якія сядзелі на муры і глядзелі ўніз. Яны ніяк не маглі зразумець, што за вэрхал стаіць там, унізе, каля падножжа гары.

Кісса засцерагальна кіўнуў Ханне. Яны паспешліва шмыганулі ўздоўж мура, але ахоўнікі, загледзеўшыся на відовішча ўнізе, нічога нават не пачулі.

— Не разумею, што гэты цюцька там робіць,— сказаў нейкі адзін ахоўнік.— Хто-небудзь ведае?

— Дзіўная цішыня... Можа, яго ўжо злавілі?

— А можа, на ўсякі выпадак падняць трывогу? — спытаў вялікі плямісты кот.— Не забывайцеся, якая сёння ноч.

— І праўда, мусіць, так яно будзе лепей. Ідзі ты, Кота Каконен.

Ханна і Кісса знерухомелі. Не дыхаючы, яны прыціснуліся да мура. І раптам знізу данёсся залівісты брэх Мусці. Ахоўнікі зноў замёрлі і выцягнулі

шыі. Ханна і Кісса шпарка пабеглі далей. Яны спыніліся толькі за паваротам, каб перавесці дых.

— Мусці нас выратаваў!

— Трэба будзе папрасіць у яго прабачэння,— неахвотна сказаў Кісса.— Гэты пустабрэх сапраўды выратаваў нас.

— Ну, што цяпер будзем рабіць?

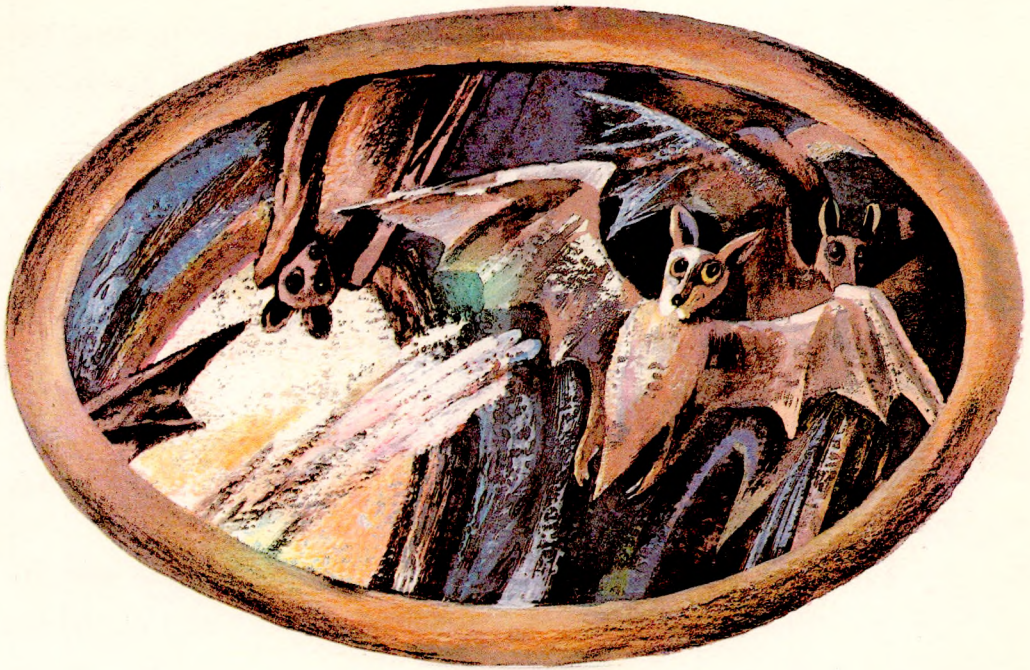
— Цяпер — наперад!

І яны кінуліся далей. Сцяжына была шырокая і роўная, а на кожным павароце мура гарэлі смялянныя паходні. Кісса асцярожна выглянуў з-за рога. Дарога была свабодная, і яны зноў пабеглі наперад. Ханна задыхалася. Гарлач у яе руках рабіўся, здавалася, цяжэйшым і цяжэйшым. Яна ўжо хацела была папытацца ў Кіссы, калі скончыцца гэты пад'ём, але Кісса раптам спыніўся сам, як аслупянелы. За паваротам гарэў цэлы шэраг паходняў, а навокал сядзела процьма ахоўнікаў. Адзін з іх залез на высокі мур і пільна аглядаў усё навокал. А крыху воддаль чарнела шырока расчыненая брама — уваход у гару Кхатці.

Прайсці было немагчыма!

Мэта здавалася ўжо такою блізкай, але поўня апускалася да небакраю ўсё ніжэй і ніжэй.

Пячора кажаноў

Ханна і Кісса стаіліся за тоўстым каменным мурам. Кісса задумаўся. Ён так доўга і напружана думаў, што ў яго ажно варушыліся вусы.

— Ну што, прыдумаў? — нарэщце спыталася Ханна.

— Яшчэ думаю, — адказаў Кісса.

— Пакуль ахоўнікі сядзяць каля брамы, нам праз яе не прайсці. Вось каб там, за паваротам, быў які-небудзь камень і мы маглі за ім схвацца...

— Камень, — Кісса прыжмурыў вочы. — Геніяльна!

— Ай! — усклікнула Ханна і здзіўлена паглядзела на Кіссу: той падняў з зямлі маленькі каменьчык. — Што ты робіш?

Кісса не адказваў. Ён асцярожна вызірнуў за парот і нешта доўга там выглядаў.

— Мя-ў-ў-ў!!!

Раптам адзін ахоўнік заенчыў ад болю і схапіўся за галаву: Кісса трапіў яму якраз у патыліцу.

Пабіты павярнуўся да свайго паласатага суседа, што сядзеў на муры, і пагрозліва прамовіў:

— Калі яшчэ раз такое зробіш — я табе ўсю тваю паганую пысу абдзяру!

— Маю па-га-ную пы-су?! — паласаты ўстапырыўся і саскочыў з мура. — Што ты сказаў? Маю паганую пысу? Так?

— Так! Закручу цябе й выкручу! Смарчок ты! — прыгразіў яму супраціўнік.

Злосна ашчэрыўшыся, яны глядзелі адзін на аднаго. Астатнія шчыльна іх абступілі, каб пацешыцца з цікавага відовішча. Ханна бачыла, як тоўсты плямісты кот смешна тапырыць вусы. А Кісса тым часам узяў яшчэ адзін каменьчык, злажыўся і шпурнуў яго ў тоўстага ката. Гэты раз Кісса патрапіў яму ў нос.

— Уа-аўа-уа-а-а! — заенчыў той.

— Хто яшчэ?..

— Уа-а-а-а! — залямантаваў трэці кот, калі Кісса пацэліў яму ў спіну. — Ну, я-а-а вас!!!

Не прайшло і хвіліны, як на пляцоўцы перад уваходам у гару ўжо ляцелі шматкі поўсці, мільгалі за-

драныя хвасты, бліскалі кіпцюры. У начной цішыні чуўся звонкі ляскат важкіх поўхаў і віск раззлаваных ахоўнікаў-катоў. Ціха пасмейваючыся, Кісса шпурнуў яшчэ адзін камень і подбегам рушыў да брамы. Ханна ледзь паспявала за ім. Ніхто не заўважыў, як яны праскочылі ў браму. Раз'ятраныя ахоўнікі зацята чубілі адзін аднаго. На пляцоўцы ні на хвіліну не сціхаў гвалт, а Ханна і Кісса тым часам паглыбляліся ў нетры гары Кхатці.

— Геніяльная работа,— пасмейваючыся паўтараў Кісса.

Яны прабеглі праз цмяна асветлены праход і трапілі ў вялікую залу. Некалькі разоў Кісса спыняўся і прыслухоўваўся да раз'юшанага віскату ахоўнікаў. Нарэшце яны дабеглі да шырокай лесвіцы.

— Ну вось, амаль прыйшлі,— абвясціў Кісса.

Лесвіца вяла ў вялікі пакой. Высока пад столлю ў скале было высечанае невялікае вакенца. У сцяне насупраць было шасцёра дзвярэй.

— Тут,— паказаў Кісса канцом хваста.

— А ў якія дзверы трэба ісці? — шэптам спыталася Ханна.

— Я слухаю,— адказаў Кісса.

— Што слухаеш?

— Хадзі сюды,— і Кісса павярнуў у цёмны бакавы праход.

Пэўны час яны пастаялі, цяжка дыхаючы. Потым Кісса наставіў вушы і пачаў прыслухоўвацца. Ханна таксама прыслухалася, але ўсё было ціха.

— Мне нельга ісці далей, — сказаў Кісса. — Я ўжо добра чую іхнія галасы. Я добра іх чую.

— Чые галасы?

— Іхнія.

Кісса шмыгануў за камень і сеў. Ён доўга і напружана прыслухоўваўся і потым сказаў:

— Далей ты пойдзеш адна. Гэтыя галасы... яны рэжуць мне вушы. Вялікі Кхатці схаваў прынцэсу ў такім месцы, куды ніводзін кот хваста не суне. За гэтымі дзвярыма ляжыць вялікая пячора. Там жыве безліч кажаноў.

— Кажаноў? — перапытала Ханна.

— Яны вішчаць, — зморшчыўся Кісса. — Ды так вішчаць, што ажно вушы трашчаць.

Ханна па-ранейшаму нічога не чула.

— Ты чалавек, і таму іхніх галасоў не чуеш, яны занадта высокія для чалавека. А значыць, ты можаш прайсці праз пячору, а я — не. Каб я ўвайшоў у гэтую пячору, дык назад ужо ніколі б не выйшаў. Вялікі Кхатці ўсё разлічыў дакладна. Ні адзін кот не можа дапамагчы прынцэсе, бо ні адзін кот не можа выйсці жывы з пячоры кажаноў. А таму табе давядзецца пайсці адной.

Ханна ўздыхнула. Невясёлы атракцыён — пячора з кажанамі.

— Там жывуць тысячы кажаноў, — тлумачыў Кісса. — Але не бойся, яны нічога табе не зрабяць, бо ты ўсё роўна не чуеш іх крыкаў. Ну, а цяпер табе пара... Здымі плашч і накінь яго сабе на галаву. Вось

так. Цяпер ты быццам у маленькім намёце. А ліхтарык...

— Вось ён...

— Ён табе дапаможа там. Ідзі ўздоўж сцен і ні на адну секунду не здымай плашча з галавы. Як пяройдзеш пячору, дакраніся да сцяны Чырвонаю Кропляй.

Ханна кіўнула. Яна паглядзела на Кіссу з-пад накінутага на галаву плашча і моцна сціснула ў руках Чырвоную Кроплю. А Кісса тлумачыў далей:

— Калі знойдзеш прынцэсу, разбі гарлачык і ўсё малако аддай прынцэсе. Разумееш? Толькі глядзі, сама не пі з гарлача.

— А чаму?..

— Гэта малако белае вярблюдзіхі,— растлумачыў Кісса.— Той, хто яго вып'е, упадзе ў смяротны сон. Толькі ў такім сне прынцэсу можна пранесці праз пячору кажаноў. Іначай яна не вытрымае.

— А прынцэса потым працнецца?

— Толькі пасля таго, як пачуе Слова.

— Якое Слова?

Кісса апусціў галаву.

— Не ведаю. І ніхто не ведае.

— Дык як жа?..

— Добра, ідзі,— сказаў Кісса.— Аддай прынцэсе ўсё малако, а чарапкі ад гарлача дзе-небудзь схавай. Потым пранясеш яе праз пячору кажаноў, а я цябе буду чакаць за тым вунь паваротам, калі толькі вушы ў мяне вытрываюць.

Кісса шмыгануў у бакавы праход, і Ханна заста-лася адна. Яна паглядзела на высачэзныя дзверы на тым баку залы, потым паднялася і праз усю залу рушыла да гэтых таямнічых варот. Падышоўшы, яна прыпала вухам да адных дзвярэй, да другіх... Цішыня... Можа, Кісса памыліўся і там няма ніякіх кажаноў?

Яна асцярожна дакранулася да дзвярэй Чырвонаю Кропляй.

І іх цяжкія палавінкі павольна, сантыметр за сантыметрам, пачалі разыходзіцца. Пяць, дзесяць сантыметраў, нарэшце Ханна змагла праціснуцца ў пячору. Яна адчула, як цёплае затхлае паветра хлынула ёй пад плашч, але ніякіх крыкаў не было чуваць. Чуўся толькі ціхі шолах, нібыта мышы бегалі ў капе сена.

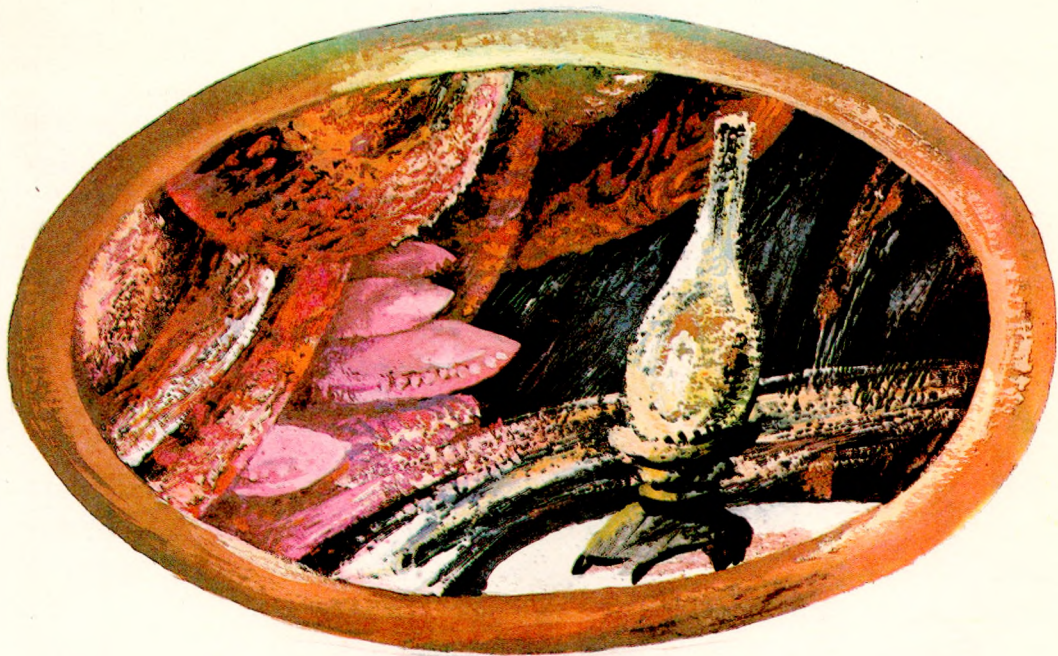
З-пад плашчыка Ханна бачыла пад нагамі толькі асветленае ліхтарыкам кола. Усё астатняе вакол патанала ў цемры. Ханна асцярожна перастаўляла ногі. Крок... другі... трэці... уздоўж сцяны. Павольна-павольна Ханна рухалася наперад. Шолах навокал усё мацнеў. Потым нешта мяккае стукнула яе па плячы. Нібыта хтосьці шпурнуў мяккаю снежкай... вось яшчэ адзін дотык, гэтым разам да калена. Потым яшчэ і яшчэ, быццам у яе шпурлялі снежкамі з усіх бакоў. Плашчык глуха патрэскаў ад гэтых удараў.

«Кажаны»,— спалохана падумала Ханна. Яна ўжо не асмельвалася выглянуць з-пад плашча. Не-

калькі разоў чорныя цені з'яўляліся ў святле ліхтара і маланкава знікалі ў цемры. Ханна апусціла галаву ніжэй і прыспешыла хаду. І спынілася толькі тады, калі ўпёрлася ў скалу. Цяпер удары сыпаліся толькі на спіну. Ханна паспешліва выставіла наперад Чырвоную Кроплю.

Як толькі яна дакранулася да сцяны, камяні пад рукой скалануліся, задрыжалі, і насустрач ударыў промень святла. Аслепленая Ханна прайшла праз сцяну.

Трыніцэса Кісха

Скінуўшы з галавы плашч, Ханна пэўны час нічога не магла ўбачыць: яе асляпіла месячнае святло. Але ўрэшце яна разгледзела, што стаіць у маленькім пакоі. Падлогу і сцены тут пакрывалі мяккія дываны. Каля дальняй сцяны стаяла канапа з вялікімі падушкамі, а на другой сцяне свяціліся вокны, забраныя ў тоўстыя кратаы. На маленькім стале гарэла лямпа. У пакоі нікога не было, толькі клятчаты цень кратаў адбіваўся на дыванах і на сценах. Ханна павяла ліхтарыкам, асвятляючы ўсе

закуткі ў пакоі. У дальнім кутку нешта заварушылася.

— Прынцэса Кісха! — ціхенька паклікала Ханна.

З-пад вялікай светла-чырвонай падушкі паказалася белая галава. Ubачыўшы спалоханыя сінія вочы, Ханна зразумела, што гэта і ёсць прынцэса.

— Прынцэса Кісха, — зноў паўтарыла Ханна, адводзячы ліхтарык убок. — Я прыйшла, каб вывесці вас адсюль і вярнуць у родную зямлю.

— Ты хто? — спытала прынцэса, і голас у яе задрыжаў.

— Я Ханна, сяброўка Кіссы. Мы прыйшлі вызваліць вас з палону. Кісса чакае нас каля выхаду з пячоры кажаноў.

Прынцэса Кісха адказала не адразу. Яна памаўчала і потым прамовіла:

— А можа цябе падаслаў Вялікі Кхатці? Ён абяцаў адпусціць мяне дадому, калі я скажу яму Слова.

Ханна разгублена паглядзела на прынцэсу. Што яна магла сказаць у адказ? Косае праменне поўні асвятляла пакой, а на ўсходзе неба пачынала пакрысе чырванець.

— Хутка будзе раніца, — сказала Ханна. — Нам трэба зараз жа выходзіць.

І раптам узгадаўшы, дзяўчынка хуценька расшпіліла свой непрамакальны плашчык, зняла з шыі залаты ланцужок і працягнула яго прынцэсе.

— Гэта Чырвоная Кропля!

Прынцэса ўзяла яе, і Кропля пад лямпай успых-

нула крывава-чырвоным святлом. Вочы ў прынцэсы загарэліся ад гэтага яшчэ святлей.

— Цяпер я веру, што цябе паслалі з нашага царства! Дык што я павінна рабіць?

Ханна дастала з-пад плашча гарлачык, асцярожна разбіла накрыўку і выліла белую вадкасць у кубак.

— Гэта малако белай вярблюдзіхі,— шэптам прамовіла прынцэса.— Я памру, калі вып'ю яго?

— Не, толькі заснеш,— адказала Ханна.

— А ты ведаеш, што будзе далей?

— Ведаю.

— Я ўпаду ў смяротны сон...

Аднекуль пачуўся ціхі шолах. Ханна ўстрывожана агледзелася.

— Нам трэба спяшацца,— сказала яна, зноў вешаючы на шыю Чырвоную Кроплю, і, зірнуўшы на прынцэсу, убачыла, як вочы ў яе раптам акругліліся ад жаху.

Ханна зразумела, што нехта ўвайшоў у пакой. Яна не варушылася. Вакол панавала мёртвая цішыня. Тым не меней, Ханна здагадалася, што нехта стаіць у яе за спінай,— яго й спалохалася прынцэса. Струмень халоднага вільготнага паветра прабега па нагах дзяўчынкі.

— Што тут робіцца? — прамовіў аксамітна мяккі голас у яе за спінай, але ў гэтай мяккасці чулася затоеная пагроза.

У Ханны ад страху ажно зачасалася галава. Яна памацала Чырвоную Кроплю.

— Што гэта за чалавек? — зноў прамовіў голас.— Што ён тут робіць у тысячагоднюю ноч?

Ханна хацела павярнуцца і паглядзець, хто гэта гаворыць, але ногі ў яе не слухаліся і яна не магла прамовіць ні слова.

— Гэты чалавек — шпіён з кацінага царства,— сказаў голас у яе над самым вухам.— Ён прыйшоў выведаць у прынцэсы Слова.

— Не! Не! — выгукнула прынцэса.

— Дык ты сказала чалавеку Слова!?

— Я... я... не ведаю Слова.

— Хлусня! — загрымеў голас з цемры. Цяпер мяккасці ў ім ужо не чулася. Ён гучаў жорстка і злосна.— Ты ведаеш! І я прымушу цябе гаварыць! Як толькі ўзыдзе сонца...

— Ніколі! — крыкнула прынцэса, і раней чым Ханна што-небудзь зразумела, схапіла кубак і выпіла малако да апошняй кроплі.

Ціха, са стогнам прынцэса апусцілася на дыван.

— Памерла! — зароў голас за спінаю ў Ханні.— Прынцэса Кісха памерла! Разам з ёю памерла і Слова!

І ў той жа момант гара нібы раскалолася: вакол пачало лопацца і трашчаць каменне, і з расколін паваліў густы сіні дым. Гара дрыжала ў Ханні пад нагамі. Сэрца дзяўчынкі шалёна калацілася. Яна схапіла нерухомае прынцэсіна цела, накінула сабе на галаву плашч і зноў дакранулася да сцяны Чырвонаю Кропляй. Спатыкаючыся, яна бегла па пячоры. Падала каменне. Зямля гула і трэслася пад на-

гамі. Ханна ледзьве паспела выбегчы з пячоры, як скляпенні са страшным трэскам і грукатам абваліліся.

Кісса чакаў у бакавым праходзе.

— Сюды! Сюды! — закрычаў ён.

Чырвоны плашчык зваліўся з Ханніных плячэй, але падымаць часу не было, і яны кінуліся ўніз па лесвіцы.

— Ратуй нас, Чырвоная Кропля! — выгукнуў Кісса на бягу.

І тут сапраўды пачалося! Рушыліся скалы, паўсюль каціліся вялізныя каменныя глыбіны, мітусіліся і вішчалі дзікія каты! А Кісса і Ханна з прынцэсаю на руках на ўвесь дых беглі ў непрагляднай цемры да падножжа гары. Там іх і чакаў перапалоханы Мусці.

Убачыўшы, што нехта бяжыць, сабака натапырыўся і аскаліў зубы.

— Гэта ж мы, Мусці! — ледзь выдыхнула Ханна.

Тады Мусці адразу змоўк і вялікімі скачкамі панёсся следам да сховішча, дзе стаяў Тахці.

— Што здарылася?.. Чаго?.. Спачатку камяні, потым каты... Я так і не злавіў ніводнага... Але я...

— Пабалбачы яшчэ! Давай, варушыся! — прасіпеў Кісса.

Яны выбеглі на раўніну. Ханна задыхалася, яна ледзь паспявала за Кіссам і Мусці. Тым болей, што на руках у яе была прынцэса.

Нарэшце яны ўбачылі Тахці, які спакойна скубаў

траву сярод камянёў. Але трэба было спяшацца. З расколін у зямлі шугалі языкі полымя, над гарой стаялі вялізныя стаўбуры сіняга дыму. Ханна хуценька ўскараскалася на камень, а адтуль на каня.

Конік Тахці, зорка з неба,
Цуда сатварыць нам трэба:
Узяці і паімчыся
І хутчэй дамоў вярніся!

І толькі цяпер, як Тахці нарэшце затупацеў капытамі па мосце з месячных промняў, Ханна ўздыхнула з палёгкай. Яна азірнула. Гара Кхатці безупынна вывяргала агонь.

— Мы перамаглі! Перамаглі! — гарлаў Кісса, і вусы ў яго трапяталіся ад ветру. — Мы перамаглі!

Гара Кхатці, ахопленая полымем, знікла пад вадой. І ў неба шугануў апошні, вялізны стаўбур дыму і пары.

Выратаванья!

У каціным царстве іх ужо чакалі. Дзядзька Кіссах стаяў каля ўваходу ў царскі палац. Вокны ў палацы былі ярка асветленыя, у натоўпе сноўдалі каралеўскія служкі, госці ажыўлена гаманілі. Але як толькі ў браме з'явіўся Тахці, усе знерухомелі. Апошні раз страсянулася конская грыва, і Тахці спыніўся насупраць каралеўскага палаца. Дзядзька Кіссах прыклаў руку да сэрца. Хваляванне душыла яго.

— Сын мой... ну што... вы... — прамовіў ён, падыходзячы да падарожнікаў.

Стомленая Ханна саслізнула з каня і разгарнула свой цёплы ваўняны швэдэр, у якім нерухома ляжала прынцэса.

— Прынцэса, — пачцівым шэптам прамовіў дзядзька Кіссах.

— Прынцэса, прынцэса, яны привезлі прынцэсу дадому, — зашапталі навокал госці.

У вачах у гасцей пераліваліся залаціста-зялёныя агеньчыкі.

— Кісса, мой сынку, вам выпала такое шчасце!

— Мы крыху затрымаліся, — сказаў Кісса і ўжо хацеў быў распачаць апавяданне пра свае гераічныя прыгоды, як раптам поўсьць на спіне ў дзядзькі ўстала дыбарам.

На каменных плітах двара з сонным выглядам сядзеў Мусці.

— Сабака!!!

— Сабака ў нашым царстве!!!

— Неверагодна!!!

— Гэта ж Мусці, — хуценька сказаў Кісса. — Ён, праўда, сабака, але ж ён добра выхаваны сабака. І апроч таго, без Мусці мы не змаглі б выратаваць прынцэсу.

Мусці здзіўлена глядзеў на Кіссу і не верыў сваім вушам. Хваляць яго ці проста здзекуюцца? Дзядзька з удзячнасцю пакланіўся Мусці. І потым павярнуўся да Ханны:

— Занясі прынцэсу ў палац. Кароль Кіссулі хутка прыйдзе. Ідзі хутчэй.

Мусці пайшоў следам за Ханнай. Ён не хацеў заставацца адзін сярод катоў. Каты — народ ненадзейны, а таму — лепей ужо пабыць з гаспадыняй.

— Сюды, да трона, калі ласка, — дзядзька Кіссах паказаў Ханне, дзе пакласці прынцэсу. Ханна зняла з шыі Чырвоную Кроплю і пакінула яе побач з прынцэсаю, на чырвоным аксамітным дыване.

Ханна стамілася. Яна надзела швэдэр і паглядала вакол соннымі вачыма. З усіх бакоў таўклася чэлядзь, паўсюль віселі чырвоныя дываны і крыштальёвыя жырандолі.

Стрымліваючыся, каб не пазяхнуць, Ханна села на верхнюю прыступку і... адразу заснула.

Прачнулася яна ад таго, што вакол раптам запанавала поўная цішыня. Каля трону стаяў светла-шэры кот з белымі лапамі, а на шыі ў яго вісеў залаты медальён з цёмна-чырвоным каменем. Кот прызна глядзеў на Ханну.

— Я кароль Кісса Кіссулі, — дружалюбна сказаў ён. — Я вельмі ўдзячны табе за дапамогу. Без цябе мы не змаглі б выратаваць прынцэсу.

— Дык я ж толькі...

— Мы выказваем падзяку і нашаму падданаму Кіссе за яго гераізм, а таксама хм... хм... сабаку Мусці, якому надаём чын Каралеўскага сабакі!

Прыдворныя хорам закрычалі «ура!», а Мусці крыху збянтэжыўся. Ён сціпла сядзеў, высунуўшы язык і моўчкі глядзеў на ўсіх. Хм... але ж Каралеўскі сабака... усё ж нешта ды значыць...

— Ваша Вялікасць, — занепакоена сказаў дзядзька Кіссах. — Ранішняя зорка гасне. Слова, Ваша Вялікасць, Слова, якое верне прынцэсу да жыцця!

— Слова! Слова! — закрычалі прыдворныя.

Усе змоўклі, калі кароль паглядзеў на смяротна-бледную прынцэсу. Ён асцярожна падняў Чырвоную Кроплю.

— Слова, якое адчыняе ўсе дзверы, Слова, якому скараецца ўвесь свет, Слова, якое даражэй за золата, Слова, перад якім адкрываюцца сэрцы...

Кароль высока ўзняў Чырвоную Кроплю, каб усе маглі бачыць яе. Каменьчык пераліваўся ў святле лямпы жывым полымем.

— Слова, пры дапамозе якога Вялікі Кхатці хацеў завалодаць нашым царствам, — гэта...

— Што? — закрычалі прыдворныя.

— Гэта... — кароль паглядзеў на прынцэсу, усміхнуўся і выгукнуў:

— Гэта Любоў! Слова, якому адкрываюцца сэрцы, — гэта Любоў, сіла, якой імкнуўся завалодаць Вялікі Кхатці, — гэта Любоў!

— Любоў! — хорам паўтарылі прыдворныя.

— Любоў, — прашаптала прынцэса.

Радасныя крыкі напоўнілі каралеўскі палац, калі яна паднялася з аксамітнай падушкі. Гучна затрубілі трубы, і хор на балконе заспяваў радасную песню. Кісса і дзядзька Кіссах абдымаліся. А стомленая Ханна зноў апусцілася на лесвіцу, і яе апанаваў глыбокі сон. Яна ўсміхалася. Яна ўсміхалася і раніцаю,

калі прачнулася ў сваім ложку. Яе разбудзіў бацькаў голас:

— Няўжо нашая дзяўчынка яшчэ спіць? Ды што гэта сёння такое? Мусці таксама спіць пад вакном у кветніку — на самым дажджы. Я яго клікаў-клікаў, а ён і вухам не вядзе. І Тахці ноччу выходзіў з загону.

Ханна села на ложку. Спачатку дзяўчынка ніяк не магла зразумець, дзе гэта яна знаходзіцца. Ёй чуліся словы караля Кісулі і радасныя крыкі прыдворных.

Было ўжо адзінаццаць гадзін!

Ханна зірнула ў вакно. На вуліцы імжыў дробны дожджык. Акно было адчыненае, і слабы ветрык гойдаў фіранкі. Каля ложка беспарадкавай грудай валялася вопратка, а ліхтарык увогуле закаціўся пад шафу.

Потым Ханна ўспомніла. Яна прыгадала, як узбіралася на спіну Тахці, як яны імчаліся шалёным галопам, як Кісса спыніў каня пад вакном і яна з конскае спіны саскочыла адразу ў пакой. Болей Ханна не памятала нічога.

Ханна спусцілася з ложка, бордзенька апранулася і пайшла на кухню. Маці прасавала фіранкі.

— Нарэшце, соня! Я ўжо некалькі разоў хадзіла цябе будзіць,— сказала маці.— Паеш кашкі.

— А дзе Кісса? — спыталася Ханна, накладаючы кашу.

— Мірры? Я не бачыла яго ўсю раніцу. А бацька кажа, што Тахці ноччу выходзіў з загону. Вароты

там зачыненыя. Не мог жа стары конь пераскочыць цераз плот.

— Я пайду на вуліцу пагляжу.

— Надзень плашч. Там такі дождж лупіць, — маці пайшла ў сенцы, і адтуль пачуўся яе здзіўлены голас:

— Што за праява? Куды гэта падзеўся твой дажджавік? Я ж учора сама яго вешала.

Ханна ўспомніла. Чырвоны дажджавічок зваліўся ў яе з плячэй, калі яны ўцякалі з гары Кхатці.

— Можа, ты яго пакінула ў кароўніку? — спыталася маці.— Хоць я добра памятаю, што ўчора вечарам...

Ханна збянтэжана ўздыхнула. Адказаць не было чаго. Яе позірк упаў на дзверы ў спальню. Кісса сядзеў на парозе і глядзеў на яе. Ён скрывіў выразную гримасу.

— К-ці, к-ці, к-ці...— сказала Ханна.— Кісса, маленькі мой, ты не ведаеш, дзе мой плашчык?

Кісса замурлыкаў, падышоў да Ханны і паклаў галаву ёй на калені. Ханна зразумела, што ён нічога не скажа.

Змест

ДЗІВОСЫ ПАЧЫНАЮЦА — 5
ШЧАСЛІВАЯ ЗОРКА — 15
СУСТРЭЧА Ё ПУСТЭЛЬНІ — 23
ПАДВОДНАЯ ВЫСПА — 31
МЁРТВАЯ КРЭПАСЦЬ — 39
БЕЛАЕ КАЦЯНЯ — 48
У ГЛЫБОКІМ КАЛОДЗЕЖЫ — 58
У ГАРАХ КХАТЦІ — 65
ПЯЧОРА КАЖАНОЎ — 73
ПРЫНЦЭСА КІСХА — 81
ВЫРАТАВАНЫЯ! — 88

Літаратурна-мастацкае выданне

Яло Марве

ДЗІВОСНАЯ НОЧ

Казачная аповесць

Рэдактар **Зм. КОЛАС**

Тэхнічны рэдактар **З. СЕНЬ**

Камп'ютарны набор і вёрстка **А. КУДРАЎЦАВАЙ**

Падпісана да друку 21.03.94. Фармат 70×90мм. Папера афс.№1. Гарнітура Таймс.

Ум. друк. арк. 7,02. Тыраж 15000 экз. Заказ 1104

Беларускі гуманітарны адукацыйна-культурны цэнтр. Ліцэнзія ЛІВ №219.

220050, г.Мінск, вул. Кірава, 21.

Мінская фабрыка каляровага друку. 220115, Мінск, вул. Каржанеўскага, 20.

